

First Impression, May 1949

Second Impression, August 1949

Approved by the Text Book Committee, Madras
for Class use vide Page 9 of Supplement to
Part 1-B of Fort St. George Gazette dated
12th July 1949]

1 00/1

ఒ క మా ట

7/15

ఈ విజయాంధ్ర వ్యాకరణములు ప్రభుత్వమువారు ప్రకటిం
చిన సూతన ప్రణాళిక ననుసరించి వ్రాయఁబడినవి.

ఇందు ముందుగా ఉదాహరణము లిచ్చి విపులముగా
వానిని బోధపఱచి పిమ్మట సూత్రములు వ్రాసి మరల మఱికొన్ని
యుదాహరణము లీయఁబడినవి.

ఇవి ప్రతి విద్యార్థియుఁ దనంత దాను చదువుకొని యర్థము
చేసికొనునంత సులభశైలిలో వ్రాయఁబడినవి.

ప్రతి వ్యాకరణము నందును నా యాఫారములకుఁ దగిన
శైలిలోఁ బ్రణాళిక ననుసరించి వివిధ వ్యాసములు గూడ వ్రాయఁ
బడినవి.

క్రొంగ్రొత్త పోకడలు గల యీ వ్యాకరణములు విద్యా
స్థుల కత్యంతము నుపకరింపఁ గలవు.

ఇట్లు,

వ్యాకర్త లు.

విషయ సూచిక

1. వర్ణసమాహ్నయము, అచ్చులు, హల్లులు	1
2. కళలు, ద్రుతప్రకృతికములు, వానినిగుర్తించుట	3
3. వివిధ నామవాచకములు	6
4. వచనము	9
5. లింగము	15
6. విభక్తులు, సింహావలోకనము	18
7. సర్వనామములు	24
8. విశేషణములు	31
9. కాలము - తదర్థకాలము	34
10. కర్తృర్థక, కర్మార్థకప్రయోగములు	37
11. క్రియలరూపనిష్పత్తి: సింహావలోకనము	39
12. సమాపక - అసమాపకక్రియలు	43
13. అవ్యయములు, క్రియాజన్యవిశేషణములు	44
14. సంధులు	48
15. విరామచిహ్నములు, సింహావలోకనము	56
16. క్రియలశబ్దలక్షణము	6
17. ప్రత్యక్ష పరోక్షసంభాషణములు	6
18. సామాన్యవాక్యముల విచ్ఛేదన	6
19. వాదోపవాద సంభాషణలు	68
20. ప్రతికలో సారస్వతగ్రంథసమాలోచన	77
21. సారస్వతగ్రంథవిమర	80
22. సభాకార్యక్రమ తీ నముల రచన	83
23. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షు ఉపన్యాసము	86
24. వీడ్కోలు వినతిప్రతిక సమర్పణ	88
25. పౌరస్వత్వ హక్కులకొరకు ప్రభుత్వమునకు మహజరు	91
26. గ్రామపునర్నిర్మాణ కార్యక్రమము సాగించుటకై పౌరసభవారు అధికార, అనధికారసహకారముల	

విజయాంధ్ర వ్యాకరణము

—:—:—

1. వర్ణసమామ్నాయము, అచ్చులు, హల్లులు.

వర్ణసమామ్నాయము, అక్షరసంప్రదాయము.

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ డ ట ఠ డ ధ ణ త థ ద

క ఖ గ ఘ జ చ ఛ జ ఝ ఞ ట ఠ డ ధ ణ త థ ద
ధ న ప ఫ బ భ మ య ర ల శ వ శ ష స హ.

♦ ఈయేబదియాఱు తెనుఁగునకు అక్షరములు.

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ డ ట ఠ డ ధ ణ త థ ద
అను నీపదునాఱు అక్షరములు అచ్చులు.

అనఁగా 'అ' మొదలుకొని 'ఔ' వఱకును గలవి అచ్చులు అని
భావము.

క ఖ గ ఘ జ చ ఛ జ ఝ ఞ ట ఠ డ ధ ణ త థ ద
న ప ఫ బ భ మ య ర ల శ వ శ ష స హ.

• అను నీముప్పదియేడక్షరములు హల్లులు.

'క' మొదలుకొని 'హ' వఱకును గలవి హల్లులని
భావము.

ం (సున్న) : (అఱసున్న) : (విసర్గము)

ఈమూడు ఉభయాక్షరములు.

అనఁగా అచ్చులు హల్లులుకూడ ననిభావము.

ఋ ఋ ౧౧ ౧౨ : ఖ ఘ జ ఛ ఝ ఞ త థ ధ ణ డ ష ష
ఈ 19 అక్షరములు సంస్కృతభాషలోనే యుండును. తెలుగులో లేవు.

ఎ ఒ ఁ చ జ ట ఈ అక్షరములు తెలుగులోనే కలవు. సంస్కృతములో లేవు.

సంస్కృతపదములు తెలుగుపదములగుల భాషనే మనము తెలుఁగు భాషయని చెప్పుచున్నాము. అనఁగా మనభాష అచ్చ తెలుఁగు, సంస్కృత భాషలలోని పదములతోఁ గూడియున్నదని తాత్పర్యము.

అభ్యాసము

1. తెలుఁగుభాషకు వర్ణము లెన్ని ?
2. అందచ్చు లెన్ని ? హల్లు లెన్ని ?
3. అచ్చులని వేనికిపేరు ? హల్లులని వేనికిపేరు ?
4. ఉభయాక్షరము లేవి ?
5. ఏయక్షరములు సంస్కృతభాషలో లేవు ?
ఏయక్షరములు తెలుఁగులో లేవు ?

2. కళలు-ద్రుతప్రకృతికములు, వానిని గుర్తించుట.

కళలు

రామునిగూర్చి

రామునికై

జ్ఞానముబట్టి

జ్ఞానముయొక్క

చూచుచున్నాము, చూచుచుంటిమి, వెళ్లిరి, వ్రాసితివి, వ్రాసితిరి,
వ్రాసి, వ్రాయక, బేరా, అక్కటా.

పైపదములను చూడుము, దీనిచివర నకారములేదు. నకారము
(ద్రుతము) చివరలేని పదములను కళలందురు.

♦ నకారమునకు ద్రుతమని పేరు.

♦ ద్రుతము చివర లేనిపదములు కళలు.

1. విభక్తి ప్రత్యయములలో డు ము వు లు (ప్రథమ) ఓ ఓరి
ఓసి ఓయి (సంబోధన ప్రథమ) కూర్చి, గుఱించి, కై, పట్టి, యొక్క
అనునవి కళలు. అనగా వీని చివర నకారము (ద్రుతము) లేదు.

2. క్రియాపదములలో ఉత్తమపురుషముయొక్కయు భూత,
తద్ధర్మార్థక క్రియల, ప్రథమపురుషము యొక్కయు ఏకవచనములుగాక
మిగిలినవన్నియు కళలు.

ఉ:-వ్రాయుచున్నాము, వ్రాసిరి, వ్రాసితివి, వ్రాసితిరి.

♦ అసమాపక క్రియలలో 'ఇ' 'అక' చివర వచ్చునవి
యు, ఆశ్చర్యము మున్నగు అర్థములు తెలుపు పద
ములు అప్పుడు ఇప్పుడు మొదలగునవియు కళలు.

చేసి, చేయక, ఊరక, అయ్యో! ఔరా! ఏమి; ఏల? అంత మె॥

నేను, వానినిన్, వానిచేన్, వానితోన్, వానికొఱకున్, వాని
వలనన్, వ్రాసెను, వ్రాయుచున్, వ్రాసితిని, వానికిన్, వానియందున్,
ఇకన్, వలెన్, కనుకన్, అంతటన్, పిమ్మటన్, చాలన్, కూడన్,
వీని చూడుము-వీనిచివర నకారముకలదు. నకారమునకు ద్రుతమనిపేరు.

♦ ద్రుతము చివరగల పదములు ద్రుతప్రకృతికములు.
(ద్రుతము = కరిగిపోవునది.)

♦ విభక్తి ప్రత్యయములలో ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయములు, సంబోధన ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయములు, కూర్చి, గురించి, కై, పట్టి, యొక్క అనునవి తప్ప మిగిలిన నన్, నిన్, లన్, చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్, కొఱకున్, వలనన్, కంటెన్, కిన్, కున్, లోన్, లోపలన్, అందున్, నున్, అనునవి ద్రుతప్రకృతికములు.

♦ నేను తాను- ఇవి ద్రుతప్రకృతికములు.

♦ ఉత్తమపురుషైకవచనములును భూత, తద్ధర్మార్థకముల ప్రథమపురుషైకవచనములును ద్రుత ప్రకృతికములు.

భూతకాలము: కనెను, వినెను.

తద్ధర్మకాలము: వ్రాయును, తినెడున్, కనెడిన్,

♦ చున్, కన్, కాన్, డున్, నున్ ఇవి తుదిని వచ్చు పదములు ద్రుతప్రకృతికములు.

ఉ:-తినుచున్, వినుచున్, చేయఁగన్, చేయఁగాన్, నావుడున్, అనవుడున్, అనుడున్, వినినన్, కనినన్.

♦ ఎడు - త - అను ఆశీర్థక ప్రత్యయములు ద్రుత ప్రకృతికములు.

ఉ:-కాపాడెడున్, కాపాడుతన్.

♦ చాలన్ - మొదలగునవి ద్రుతప్రకృతికములు.

ఉ:-ఇఁకన్, ఇఁగన్, ఎట్టశేరికున్, ఎల్లన్, చాలన్, మీదన్, ఒద్దన్, దాఁకన్, పోలెన్, కనుకన్, వలెన్, ఐనన్, ఈవలన్, తరువాతన్ మొదలగునవి

అ భ్యా స ము

1. కళలన నేమి?
2. ద్రుతమన నేమి?
3. ద్రుతప్రకృతికములని వేనికి పేరు?
4. విభక్తులలోను, క్రియలలోను కళ లేవి? ద్రుతప్రకృతికము లేవి?
5. స వి చేర్చిన క్రియలు కళలు ఏవిచేరిన క్రియలు ద్రుత ప్రకృతికములు?
6. ఈ క్రింది వాక్యములలోని కళలను, ద్రుతప్రకృతికములను దెలుపుము.

(i) గాంధీ చనిపోయి నేటికి ఏడాది పైగా అయ్యెను.

(ii) అతని ఆత్మకు శాంతి కలుగుఁగాత అని అందఱును ప్రార్థింపవలెను. (iii) గాంధీకంటే దేశభక్తుఁడు లోకములో

లేడు. (iv) ఆహా వాని జన్మము ఎంత ధన్యమైనది.
 (v) నీవు చాల చురుకుగా నడచినను నేను నిన్ను కలిసి
 కొనఁగలను. (vi) వానివలె ఒక్కఁడును తెలివి లేటలు
 గలవాఁడు లేడు.

3. వివిధ నామవాచకములు.

సంజ్ఞా, జాతి, సమూహ, భావనామవాచకములు.

1. రాముఁడు మాయ 2 లేడినిగాంచి 3 సేవ లోకయే 4 కోపముతో
 దానివెంట పరువెత్తెను.

పై వాక్యమును పరికింపుము. ఇందు 'రాముఁడు' అను పదము
 ఒక ప్రాణినిగూర్చి తెలుపుచున్నది.

ఒక ప్రాణియొక్కగాని, యొక వస్తువుయొక్కగాని,
 'ప్రదేశముయొక్కగాని, పేరునుగూర్చి ప్రత్యేకముగాఁ జెప్పు
 దానిని సంజ్ఞావాచక (నామ) మందురు.

♦ సంజ్ఞా లేక వచనములందే యుండును.

ఉ :- తిక్కన, భారతము, గోదావరి, హిమాలయము, తణుకు,
 జర్మనీ మొ॥

2. లేడిని - ఇదియొక జాతినిగూర్చి తెలుపుచున్నది కావున జాతి
 నామవాచకము.

♦ అందఱినిగాని, అన్నిటినిగాని, సమూహముగాఁ జెప్పు
 నది జాతినామవాచకము - (దీనినే సామాన్య లేక
 సాధారణ నామవాచకమందురు.)

అనగా ఒకేజాతికి సంబంధించిన వానికన్నింటికిని సామాన్యముగా ఉపయోగించు వేరులు జాతివాచక వాచకములని తెలియునది.

మనుష్యులు, దేవతలు, పక్షులు మృగములు మొ॥
అనగా మనుష్యుడు - కాకి, పులి, చెట్టు, నది, ఊరు, పల్లె మొ॥

♦ ఒక్కొక్క జాతిని తెలుపునదియు జాతివాచకమే.

ఆడువారు, కంది, వరి, రాజులు, సిక్కులు మొ. అనగా ఒక్క ప్రాణిని, ఒక్కవస్తువును తెలుపునపుడు ఏకవచనము వాడవచ్చును.

3. సేన - ఇది సమూహవాచకము.

♦ ఒకే జాతికిగాని, ఒకే తెగకుగాని, కొన్నిటియొక్క గాని, సమూహమును చెప్పనవి సమూహవాచకములు. (అనగా ఒక్కజాతికిచెందిన అనేక ప్రాణులనుగాని, అనేక వస్తువులనుగాని యొక్కగుంపుగా చెప్పనదని యర్థము.)

ఉ:-గుంపు, సభ, మంద, తోపు, గుత్తి, సేన, బడి మొ.

ఒక జాతికి సంబంధించిన సంఘమును దెలుపుపదము ఏకవచనమైనపుడు జాతివాచకము. బహువచనమై యితరసమూహమును దెలుపునపుడు సమూహ నామవాచకమును అగును. ఎట్లంటేసేన సేన - మంద సమూహవాచకములైనను సేనలు - మందలు అన్నప్పుడు జాతివాచకము అగును.

4. కోపముతో ఇది భావమును దెలుపుచున్నది. కొవున భావవాచకము. (దీనినే గుణవాచకమనియు నందురు.)

♦ బావములను, అవస్థలను, కర్మలను దెలుపునవి
భావ నామవాచకములు. (అనగా భావ లేక
గుణాదులను తెలుపునది.)

ఉ :- తీపి, చేగు, పులుపు, ఒగరు, బాల్యము, యౌవనము, మంచి-
చెడ్డ, తెల్లన, తెలివి, కోపము, ఎత్తు, పొడుగు, వంకర,
పెద్దఱికము, చెలిమి, వంట, ధైర్యము మొ.

అ భాసము

1. సంజ్ఞానామవాచక మన నేమి ?
2. జాతినామవాచక మన నేమి ?
3. సమూహనామవాచక మన నేమి ?
4. భావనామవాచక మన నేమి ?
5. ఏ మార్పుచేసిన జాతినామవాచకము సమూహనామవాచక మగును ?
6. ఈ క్రింది పదము లేయే నామవాచకములో వ్రాయుము.

(i) కృష్ణ, ఒగరు, పర్వతము, జయపురము, మంద, రెడ్డులు, మందలు.

(ii) ఈక్రిందివాక్యములో క్రిగీతలుగల పదము లేయే సర్వనామములో తెలుపుము.

సాహసముగల కాంచు మనుష్యసహాయము అక్కఱలేకయే
పెద్దఱికముతో అడవికి వెళ్లి గుత్తుగుత్తులుగా ఉన్న పూలను
గాంచి, యానందించి ఆలసు మేపి అవి పెసరచేలలో పడి
తినకుండ తణుకునకు త్రోలికొనివచ్చెను.

4. వచనము.

నిత్యైకవచనములు, నిత్య బహువచనములు,
కొన్ని వచనరూపములు.

వచనము.

రాముడు వచ్చెను. ఆవులు వచ్చినవి. రాముని కిచ్చెను. గేదెలను
మేపెను.

పై వాక్యములలో క్రీగీతలుగల పదములు కొన్ని యొక్క సంఖ్యను, కొన్ని పెక్కుసంఖ్యలను దెలుపుచున్నవి.

♦ సంఖ్యను దెలుపునది వచనము.

రామకృష్ణుడు బడికి వెళ్ళెను. ఇందిర చదువుచున్నది. భీమేశ్వరి
పూలు కోయుచున్నది. తెలుగురాజు వ్యాకరణము వ్రాసెను. కన్నె
నవ్వుచున్నది.

పై వాక్యములలో క్రీగీతలుగల పదము లొక్కొక్క సంఖ్యను మాత్రము తెలుపుచున్నవి.

♦ ఒక్కదానినిగూర్చి చెప్ప (ప్రత్యయము) నది ఏక వచనము.

కవులు వ్రాసిన పుస్తకములను బట్టి పండితులు వ్యాకరణములను
వ్రాసి వానిలో ఒహువిధములైన కట్టుబాటులు కావింతురు.

ఈ పైవాక్యములో క్రీగీతలుగల పదములన్నియు నొకటికంటె నెక్కువ సంఖ్యను అనగా పెక్కుసంఖ్యలను దెలుపుచున్నవి.

♦ పెక్కింటినిగూర్చి చెప్ప ప్రత్యయము బహువచనము.

♦ సాధారణముగా ప్రథమైకవచన రూపములకు 'లు' వర్ణము చేర్చుటచే బహువచన రూపమేర్పడును.

కొన్ని బహువచన రూపములు.

బాలురు అడవికేగు వేటకాండ్రు గాంచి నవ్వగా వేటకాటు వారిని బెదరించుటకై కొలఁకులలోని తామరాకు కాడలకు మీలను గ్రుచ్చి మీసలు త్రిప్పి గుండ్లు విసరి, బంటువలె త్రాళ్ళు విసరుచు ఊరులు దాఁటిపోయిరి.

పై వాక్యములోని క్రీగీతలుగల వాక్యమును పరికింపుము. అవి యున్న పెక్కుసంఖ్యలను బెలుపుచున్నవి. బహువచన ప్రత్యయమైన 'లు' ప్రత్యయమునకు బదులైన రుండు ఋకు అను ప్రత్యయముదాల్చినవి కొన్నియు, ప్రథమైకవచన ప్రత్యయము లోపించినవి కొన్నియు డ-ల-లు - ర - ల లోని ఉకారము లోపించినవి కొన్నియు, (డ్లు-ట్లు) శకారము వచ్చినవి కొన్నియు కనబడుచున్నవి. (ళ్ళు) ఇవి యన్నియు పెక్కింటిని బెలుపుచున్నవి. కావున బహువచన ప్రత్యయములు.

♦ కొన్ని శబ్దములకు 'ట' కు బదులు 'రు' వచ్చును.

ఉ :- పగతుడు - పగతురు, వాడు - వారు.

♦ కొన్ని యెడల 'ట' కు బదులు 'ండు' వచ్చును.

ఉ :- కోడలు - కోడండు, చెల్లెండు.

♦ కొన్నిచోట్ల 'ట' కు బదులు 'ండు' గాని, 'ఱు' గాని వచ్చును.

ఉ:- విలుకొడు - విలుకొఱు.

♦ కొలను మొదలైన శబ్దముల చివరగల 'ను' కు బహువచనము పరమగుచో 'కు' నిత్యముగా వచ్చును. ఏకవచనము 'కు' వికల్పముగా వచ్చును.

ఉ:-ప్రూను, ప్రూకు, ప్రూకులు, కొలను, కొలకు, కొలకులు.

♦ 'రేను' మొదలైన శబ్దముల 'ను' కు బహువచనమున నిత్యముగాను, ఏకవచనమున వికల్పముగాను 'గు' అగును.

ఉ:-గోను, గోగు, గోగులు; రేను, రేగు, రేగులు.

♦ బహువచనము పరమగునపుడు 'ఆవు' మొదలగు శబ్దముల చివర వర్ణము వికల్పముగా లోపించును.

ఉ:-ఆవు-ఆలు, ఆవులు. చుట్టను, చుట్టలు, చుట్టములు (చుట్టాలు)

♦ బహువచనము పరమగునపుడు 'డలటర' ల ఉకారమునకు లోపము బహుళము.

ఉ:-గుండు, గుండులు, గుండ్లు. బిండు, బిండులు, బిండ్లు. గోరు, గోరులు, గోర్లు.

గుండ్లు, గోడ్లు - అనునవి ఉకార లోపమురాగా ఏర్పడినవి. బహుళ గ్రహణముచేతనే పులులు, పిల్లులు, మొదలగుచోట్ల లోపము లేదు. కోట్లు, పిప్పళ్ళు మొదలగు తత్సమ పదములలోఁగూడ లోపము కనబడుచున్నది.

♦ బహువచనము పరమయినప్పుడు శబ్దములచివరఁ గల డ-ల-ర వర్ణములకు బదులుగా శ కారము బహుళముగా వచ్చును. ఇందలి డలు - లులు - రులు - లకు బదులుగా ళ్ళు కూడ వచ్చును.

ఉ :-త్రాడు, త్రాడులు, త్రాళ్ళు, త్రాళ్ళు. గోరు, గోరులు, గోళ్ళు, గోళ్ళు. అంబలి, అంబలులు, అంబళ్ళు, అంబళ్ళు.

నిత్యైకవచనములు.

1. వరి పండు నేలలో కందిగాని, పెసరగాని, సెనగగాని, జొన్నగాని పండింపరు. వరికోసినతరువాత నవి రెండవపంటగా పండింతురు.

వైవాక్యములో క్రీగీతలుగల పదములు ఎల్లప్పుడు ఒకే సంఖ్యను దెలుపు గాని పెక్కింటిని దెలుపవు. కావున ఇవి నిత్యైకవచనములు.

2. లోహములలో బంగారము శ్రేష్ఠమైనదియైనను దానిని నేయి, ఉప్పు, పసుపు, చింతపండు మొదలగునవి వాడుకచేయు పాత్రల కుపయోగింపరు. వెట్టివెంకయ్యయైనను పచ్చని బంగారమును సాటిలేని శృంగారములైన నగలకే యుపయోగించునుగాని, ఎవ్వడును ఎక్కడను కేలను, (చేయి) దాల్చు మురుగును మొలకు దాల్చునట్లు ఇతరములైన పనుల కుపయోగింపఁడు.

పై వాక్యమును పరికింపుము. అవి యన్నియు యెల్లప్పుడును ఒకే సంఖ్యను చెలుపుచుండును గాని పెక్కింటిని చెల్లపవు. కావున నిత్యైక వచనములు.

♦ నిత్యైక వచనము లనగా ఎల్లప్పుడు ఏకవచన మందే యుండునవి.

1. సస్య (పైరు) వాచకములు: వరి, కంది, ఆరుగ, ప్రత్తి, మొ.
2. లోహవాచకములు: ఇనుము, కంచు, సత్తు, వెండి, మొ.
3. సంభారవాచకములు: నూనె, నేయి, చమరు, ఉప్పు, ఇంగువ, పసుపు మొ. (ఆవాలు, ధనియాలు. మెంతులు-ఇవి నిత్య బహువచనములు.)
4. ధాన్యవాచకములు: బియ్యము, జీలకఱ్ఱ మొ.
5. గుణవాచక విశేషణములు: నలుపు, తెలుపు మొ.
ఉ:-కొవలు నలుపు, హంసలు తెలుపు.
6. సామ్య (సమాన) వాచకములు: సరి, సాటి, ఈడు, ఉద్ది మొ.
ఉ:-సీతారాములతో నెవరు సాటి
7. సంజ్ఞానామవాచకములు: నెల్లూరు, యమున, శ్రీశైలము, తాజ్ మహల్ మొ.
8. కేలు, ఇరులు (చీకట్లు) అప్పుడు, అక్కడ, అచ్చట మొ.
ఇవియన్నియు నిత్యైక వచనములు.

నిత్య బహువచనములు.

పిల్లలు అందఱు డాంగరు మాతలు అడియాడి గుడిగుడు
గుంచాలు అడి వేచిన సెనగలు తిని కురులు సవరించుకొని కూర్చుండిరి.

పైవాక్యములో క్రిగీతలుగల పదములన్నియు పెక్కింటిని తెలుపుచున్నవి. అవి నిత్యముగా పెక్కింటిని తెలుపునవి కావున నిత్యబహువచనములు.

♦ ఎప్పుడును బహువచనములుగా నుండునవి. నిత్య బహు వచనములు.

♦ క్రిడావిశేషవాచకములును, పెక్కు ధాన్యవాచకములును నిత్యబహువచనాంతములు.

క్రిడావిశేషములు = ఒకమాదిరి ఆటలు.

ఉ :- అమృతబంతులు, గొబ్బిళ్ళు, ఓమనగుంటలు, గచ్చకాయలు, మొ. ధాన్యవాచకములు : వడ్లు, పెసలు, మినుములు, ఆళ్ళు, చోళ్ళు, రాగులు మొ.

అందఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కిండు-పెక్కురు, గుగ్గిళ్ళు, ఆక్షతలు, అగచాట్లు, పేలాలు మొ.

అ భ్యాసము

1. వచనమనఁగా ఏది? అదెన్ని విధములు? అవేవి?
2. తఱచుగా బహువచన మెట్లు ఏర్పడును? బహువచన 'లు' కు బదులుగా విశేషముగావచ్చు ప్రత్యయములేవి?
3. నిత్యైకవచనములన నేమి? నిత్యబహువచనములన నేమి?
4. ఈక్రింది ఏకవచనములకు బహువచనములును, బహువచనముల కేకవచనములును వ్రాయుము.

నృపాలుఁడు వేటకొఱు కూడరాఁగా, నెయ్యుఁడొక్కఁడును
లేకయే ఊరి వెలుపలి కొలను దాఁటి, ఆవు శకునముకాగా,
గోఁగులపూవులనుగాంచి, త్రాడుతంకరలతో అడవికేగెను.

5. ఈ క్రిందివానిలోని నిత్యైకవచన, నిత్యబహువచన పదము
లను సహేతుకముగా తెలుపుము.

ఓమనగుంటలు, గుగ్గిళ్లు, వెన్న - ఈడు, జీలకఱ్ఱి, - ఎక్కడ,
నెయ్యి - నలుపు - ఇత్తడి.

5. లింగము

మహద్వాచక, మహతీవాచక రూపములు.

లింగము.

సీతారాములు ఘోరారణ్యములకు చని చెట్టు పుట్ట తిరిగి చిలుకల
పలుకులు, ఆవుల అంబారవములు వినిరి.

పై వాక్యములో క్రిగీతలుగల పదములను పరికింపుము.

ఇందు స్త్రీలింగ, పులింగ, నపుంసకలింగ శబ్దములు గలవు.

లింగమునకే వాచకమని పేరు.

సీత = స్త్రీలింగము, మహతీవాచకము, రాముఁడు
పులింగము, మహద్వాచకము. చెట్టు, పుట్ట, చిలుక, ఆవు
అమహద్వాచకములు, నపుంసకలింగములు.

♦ స్త్రీ పురుష జడవాచకమునకే లింగమని పేరు.

శబ్దములు మహద్వాచకములు, (పుంలింగములు)
ఆమహద్వాచకములు, (నపుంసకలింగములు) మహతీ
వాచకములు (స్త్రీలింగములు) మహాన్మతీవాచకములు -
అని విభజింపవచ్చును.

మహద్వాచకము.

రాముడు, సుగుణాభిరాముడు, ఇంను మొదటిది విశేష్యము
(నామవాచకము) రెండవది విశేషణము. ఈరెండును ఒక పురుషుని
గూర్చియు వాని గుణములనుగూర్చియు తెలుపుచున్నవి. కావున పుంలిం
గములు (మహద్వాచకములు)

† పురుషులను తెలియఁజేయు శబ్దములును, వాని
విశేషణములును మహద్వాచకములు.

ఉ:-భీముడు, గరుత్మంతుడు మొ.

మహతీవాచకములు.

సరస్వతీ చాల విద్యావతి. లక్ష్మీధనవంతురాలు. పార్వతి పుణ్యా
త్మరాలు. ఈవాక్యములలోని క్రిందగీటులుగల పదములు స్త్రీనిగూర్చి
తెలుపుచున్నవి కావున (మహతీవాచకములు) స్త్రీలింగములు.

† స్త్రీలను మాత్రము తెలుపుపదములు మహతీవాచ
కములు.

ఉ:-నినర, తార, మండోదరి, అమ్మ, అక్క, మొ.

♦ సంస్కృతములో లింగము శబ్దము నాశ్రయించి యుండును. గాని తటచుగా అర్థము నాశ్రయించి యుండదు.

♦ తెలుగున లింగనిర్ణయమునకు అర్థమే గతి.

సంస్కృతములో దారాః పుంలింగము. భార్య యని యర్థము. తెలుగులో ఇది మహతీవాచకము, స్త్రీలింగము-కశత్రం. ఇది సంస్కృతములో నపుంసకలింగము - తెలుగులో మహతీవాచకము.

నదీ-లతా (నది లత) ఇవి సంస్కృతములో స్త్రీలింగములు. తెలుగులో అమహద్వాచకములు.

(లింగజ్ఞానమునకు విభక్తిప్రత్యయములు సంస్కృతములోవలె తెలుగులో తోడ్పడవు.)

అ భ్యా స ము

1. వాచక మన నేమి ?

2. వాచకము లెన్ని ? అవి యేవి ?

3. మహద్వాచకము లన నేమి ?

4. మహతీవాచకము లేవి ?

5. ఈ క్రింది వాక్యములోని పదములేవి మహద్వాచకములో యేవి మహతీవాచకములో సకారణముగా తెలుపుము.

గుణవంతుడైన రాముడు, తల్లికి మొక్కి నీతను, లక్ష్మణుని వెంటఁగొని ఆడవుల కేఁగెను.

దేవుడు-దేవి, రాజు-రాణి, బాలకుడు-బాలిక.

పైవానిని చూడుము. కొన్ని మహద్వాచకములకు చివర యించుక మార్పుచేయఁగా మహతీవాచకము లైనవి.

ఇట్లే జనకుడు - జనని, నాయకుడు - నాయిక మొ.

పురుషుడు—స్త్రీ

తండ్రి తల్లి

వరుడు వధువు

మగవాడు ఆడుది.

పైవానిని చూడుము. మహతీవాచకములు మహాద్వాచకములకంటె వేఱుతీరుగా నున్నవి.

ఇట్లే పిత - మాత, భ్రాత - స్వస.

1. ఈ క్రింది పదములలోని మహాద్వాచకములకు మహతీవాచకములను, మహతీవాచకములకు మహాద్వాచకములను వ్రాయుము?

జనకుడు, దేవేరి, విద్దు, కూతురు.

—

6. విభక్తులు నింహావలోకనము.

రాముడు సీతనుగాంచి, యామెతో సీతా! నీచే ఈయబడిన సుధురఫలములు దేవుని కొఱకు ఆర్పింపఁదలఁచితి. ఈ ఫలముల నలన భగవంతునియొక్క పూజ పూర్తియగునని నా మనస్సునందు అభిలాష పాదము (కలుగు) చున్నది. ఏమందువు ఓ సీతా!

పైవాక్యములో క్రింద గీతల్గుల ప్రత్యయములను చూడుము. అవి పదమునకు పదమునకుఁ గల పరస్పర సంబంధమును తెలియజేయుచున్నవి.

♦ పదములకుగల పరస్పర సంబంధము తెలుపునది విభక్తి.

ఒక పదమును, మఱియొక పదమును కలియనప్పడు సంబంధముండును. అట్టి సంబంధమును తెలియజేయునదే విభక్తి. చూడు, రాముఁడు సీతను గాంచి, ఇందు 'ఁడు' రామునకును - సీతకును గల సంబంధమును - ను సీతకును కాంచి అనుదానికి గల సంబంధమును తెలుపుచున్నవి. ఇవి వరుసగా ప్రథమ, ద్వితీయావిభక్తి ప్రత్యయములు. ఇట్లే మిగిలిన విభక్తిప్రత్యయముల క్రింద గీతలుంచబడినవి చూడుము.

1. ప్రథమావిభక్తి

2. ద్వితీయావిభక్తి

3. తృతీయావిభక్తి

4. చతుర్థివిభక్తి

5. పంచమివిభక్తి

6. షష్ఠివిభక్తి

7. సప్తమివిభక్తి

ఈ యేడును విభక్తులు.

8. సంబోధన ప్రథమావిభక్తి కూడకలిసిన తెలుఁగునకు విభక్తులు ఎనిమిది.

♦ పదమునకు పదమునకు గల సంబంధమును దెలుపుటకు ఆ పదముల చివర వచ్చువానికి ప్రత్యయములని పేరు.

1. ఁడు, ము, వు, లు ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయములు

2. నిన్, నున్, లన్, కూర్చి, గుఱించి ద్వితీయా ,,

3. చేతన్, చేస్, తోడన్, తో తృతీయా ,,

4. కొఱకున్, కై, చతుర్థీవిభక్తి ప్రత్యయములు
 5. వలనన్, కంటెన్, పట్టి పంచమి ,,
 6. కిన్, కున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్ షష్ఠీ ,,
 7. అందున్, నన్ సప్తమి ,,
 8. ఆ, ఆర సంబోధనప్రథమా ,,
 రాముఁడు, ధనము, ఆవు, రామా! తల్లిని వనమునన్.

పై పదములన్నియు ఒక్కొక్క సంఖ్యనే తెలుపుచున్నవి. కాన
 అవి యేకవచనములు.

♦ డు, ము, వు, ఆ, నిన్, కున్, ఈ ప్రత్యయములు
 ఏకవచనమునందు మాత్రమే వచ్చును.

రాములు, రాములారా, ధనములు, ఆవులు, ధనములన్, ఈ పద
 ములు పెక్కు (ఒకటికంటె నెక్కువ) అను అర్థమును దెలుపుచున్నవి.
 కావున బహువచనములు.

♦ లు - ఆర - లన్, ఇవి బహువచన ప్రత్యయములు.

సీతను గాంచి వనమున ఉన్న రాముఁడు అన్యవసములకు అచ్చట
 చెంచుబాలికలతో అడవి నెమళ్ళలకై ఆటలు నేర్పఁడని హెచ్చరించితి
 మేని, మన మాటలవలన వారు సంతోషముగాంచి మనయొక్క తిండికి
 చెఱువునందున్న, యడవులయందున్న నీరములను పండులను తీసికొని
 రాగలరు.

ఈ వాక్యములలో క్రిందగీతలుకల ప్రత్యయములు ఏకవచనమునం
 దును, బహువచనమునందునుగూడ వాడఁబడినవని గ్రహింపవచ్చును.
 కావున 'డు' ము, వు, ఆ, కున్, అనునవి ఏకవచనమునందును, లు,

ఆర, లన్, అనునవి బహువచనమునందును, మిగిలిన ప్రత్యయములన్నియు ఏకవచనమునందును బహువచనమునందును వచ్చునని యెఱుంగునది.

నున్, కూర్చి, గుఱించి, చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్, కొఱుకున్, కై, వలనన్, కంపెన్, పట్టి, ఖున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్, అందున్ ఇవి రెండు వచనములందును వచ్చు ప్రత్యయములని తాత్పర్యము.

ఏకవచనము

బహువచనము

ప్ర. రాముఁడు .

రాములు

సం. ప్ర. ఓయి రాముఁడ, ఓ రాముఁడ
రామ, రామా !

ఓ రాములార
రాములారా !

ద్వి. రాముని, రామున్

రాములను, రాములన్

తృ. రామునిచేతన్, రామునిచే

రాములచేతన్, రాములచేన్

చ. రామునికొఱుకున్, రాముకొఱు
కున్, రామునికై, రాముకై

రాములకొఱుకున్
రాములకై

పం. రామునివలనన్

రాములవలనన్

రామునికంపెన్

రాములకంపెన్

రాముకంపెన్

ష. రామునికిన్, రామునకున్

రాములకున్

రామునియొక్క, రాముయొక్క

రాములయొక్క

♦ ఇది అకారాంత శబ్దము.

ఇట్లే కృష్ణ, గోవింద, సుందరాది శబ్దములు.

ప్ర. హరి

హరులు

సం. ప్ర. ఓ హరి ! ఓ హరీ !

ఓ హరులారా !

ద్వి. హరిని

హరులను

తృ. హరిచేతన్, హరిచేన్

హరులచేతన్,

హరియందు,

హరులచేన్ .

♦ ఇది ఇకారాంత శబ్దము.

ఇట్లే కవి, సిరి, ముని, నది, సిరి.

ప్ర. గురువు - గురుడు

గురువులు - గురులు

సం. ఓ గురువ! గురుడ! గురూ!

ఓ గురువులార! గురులారా!

ద్వి. గురువును గురుని

గురువులను గురులను

త్వ. గురువుచేతన్ గురునితోడన్

గురువులచేతన్ గురువులతోడన్

ఓ. గురువునందు గురునియందు

గురువులయందు గురువులయందు

గురునందు

గురులందు

♦ ఇది ఉకారాంత శబ్దము.

ఇట్లే శంభు, విష్ణు, విభు, ప్రభు మొదలగునవి.

ప్ర. విధాత విధాతృడు

విధాతలు

సం. ఓ విధాత

ఓ విధాతృడ

ద్వి. విధాతను విధాతృని

విధాతలను

త్వ. విధాతచేత విధాతృనిచేత

♦ ఇది ఋకారాంత శబ్దము.

ఇట్లే నవితృ, నేతృ, ధాతృ శబ్దములు.

ప్ర. నీత

నీతలు

సం. ఓ నీతా!

ఓ నీతలారా!

ద్వి. నీతను

నీతలను

త్వ. నీతచేతన్

నీతలచేతన్

ఓ. నీతయందు

నీతలందు నీతలయందు

ఇది అకారాంత స్త్రీలింగ సీతాశబ్దము. తెలుగున
నీత.

ఇట్లే అకారము చివరఁగల మూఁడు లింగముల తత్వము అచ్చి క
శబ్దములకు చెప్పవచ్చును.

ఉ:-పిత, బ్రహ్మ, కాంత, లత, కర్మ, అన్న, అమ్మ, మనువ,
కోట మొ.

ప్ర. జలము

జలములు

సం. జలములన్

జలములందు

ఇట్లే ధనము, జ్ఞానము, అద్రిము మొ.

ప. కొలువు

కొలుపులు

త. కొలువుచే

కొలువుల చోట

స. కొలువుననో

కొలుపునందు

♦ ఇది ఉక్తాంత శబ్దము.

ఇట్లే చెఱువు, బరువు, ముక్కు మొ.

(உ. க. 2)

કચ્છ

సం. ఓ కచ్చె!

ఓ కన్నెలారా !

த. கவுடா

சுயலட்சு

స. శశ్వయందు

కన్నెలయందు

♦ ఇది ఎ కారాంత శబ్దము.

உத்யோகம், தோஷம், வீழ்ச்சம்.

ప. వధువు

పథువులు

సరి, ఓ వధువ!

పదువులారా!

తృ. వధువుచే
౧౦. వధువునంగు

వధువులచే
వధువులందు

† ఇది ఊకారాంత శబ్దము.

అ భ్యా స ము

1. విభక్తి అనగా నేమి? విభక్తులెన్ని?
2. ప్రత్యయమనగా నేమి? ఏవిభక్తికి ఏప్రత్యయములు గలవు?
3. ఏప్రత్యయము లేయేవచనములందు వచ్చును?
4. ఈ క్రిందివి ఏవిభక్తి ప్రత్యయములు?
కిన్, కున్, కై, కూర్చి, చేన్.
5. జ్ఞానమునన్, కవికిన్, వధువు, కాంత, విధాతచే ఇవి యే
అంతశబ్దములో తెల్పుము?
6. య - ము - వు ఇవి యేయే అంతశబ్దములకురావు?
7. ఈ క్రింది శబ్దములలోని దోషములను సవరింపుము.
రామువుచేత, విధాతునికొఱకు, సీతకి, కొలువుయందు అన్నడు.

7. స ర్వ నా మ ము లు.

పురుష, ప్రశ్నవాచక, సంబంధనిర్దేశక, సంఖ్యావాచకములు

స ర్వ నా మ ము.

రాముడు గొప్ప విలుకాడు - అతడు పితృభక్తి కలవాడు.

పై వాక్యములో అతడు అను పదము, రాముడు అను నామ
వాచకమునకు బదులుగా వాడబడినది. కావున - సర్వనామము.

♦ నామవాచకమునకు బదులుగా వాడఁబడు శబ్దములు సర్వనామములు.

పు రుష స ర్వ నా మ ము.

1. ప్రథమ పురుషము
2. మధ్యమ పురుషము
3. ఉత్తమ పురుషము

ప్ర థ మ పు రు ష.

వాఁడును - ఆమెయుఁ గలిసి వెళ్ళుచుండఁగా వారు అదియేమి? అవి యేమిటి? అని ప్రశ్నించుకొనిరి.

పై వాక్యములో క్రింద గీతలుగల పదములు ప్రథమపురుష - ఏక వచన బహువచన సర్వనామములు.

మధ్యమపురుష - ఉత్తమపురుషము.

రామా! నేను బజారువెంటి వెళ్ళుచుండగా మా యన్న కని పించెను. మేము అక్కడనుండి వచ్చుచుండఁగా నీవు మీయన్న యెదురైతిరి. మీరున్న యింటికి రానక్కఱ లేకపోయెను.

పై వాక్యములో క్రింద గీతలుగల పదములలో మొదటి రెండు వరుసగా ఉత్తమపురుష సర్వనామముయొక్క ఏకవచన బహువచనములు. మిగిలిన రెండు వరుసగా మధ్యమపురుష సర్వనామముయొక్క ఏకవచన బహువచనములు.

పైన చూపిన వాక్యములలోని మూడు పురుషములు, సర్వనామములు ఈ క్రింది రీతిని గుర్తుంచుకొనుము.

ఏకవచనము

బహువచనము

ఉ. నేను

మేము, నేము

ఏను

ఏము

మ. నీవు

మీరు, మీరలు

ఈవు

ఈరు, ఈరలు

ప్ర. వ్రాడు అతఁడు

వారు

మహతి: ఆమె అది

వారు

అనుమాతి: అది

అవి

అనగా పైన చూపిన సర్వనామములు వరుసగా ఉత్తమ, మధ్యమ, ప్రథమపురుష సర్వనామములకు కర్తలగునని తాత్పర్యము.

ప్రశ్న వాచక సర్వనామము.

ఎవ్వఁడవోయి, ఎవ్వతె వీవు, ఏది తెచ్చినది? ఎందఱు వచ్చిరి?
ఏయ్యాళ్ళు చూచితిరి? ఎన్ని పోలములు త్రొక్కితిరి? ఎంత ధనమున్నది?

ఈ పై వాక్యములలోని సర్వనామములన్నియు ప్రశ్నార్థకమును తెలుపుచున్నవి. కావున ఇవి ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు.

† ప్రశ్నించుటయం దుపయోగింపఁబడు సర్వనామములు ప్రశ్నార్థక సర్వనామములు.

ఎవడు - అనుదానికి బదులు గౌరవార్థమున 'ఎవరు' వాడుదురు.

ఉ :- అతఁ డెవరు? నీ వెవరు?

సంబంధ సర్వనామ వాచకము.

ఎవఁడు గజరాజును గాఁచెనో ఆహరి నన్ను రక్షించుఁగాక.

ఎవతె రాముని మనసార పూజింపనెంచెనో ఆమె శబరి.

ఏది అందమును గూర్చునో అదే అలంకారము.

ఎందఱు బడికి వచ్చిరో అందఱు చదివిరి.

ఈ వాక్యములలో గీతలు గల సర్వనామములన్నియు ప్రత్యేకముగా ఒకే వ్యక్తిని బోధించుచున్నవి. కావున నివి సంబంధ సర్వనామములు.

♦ ఏ - ఆ యను శబ్దములు నిత్యసంబంధము గలవియై యొకే వ్యక్తిని బోధించుచుండును. ఇట్టి నిత్యసంబంధముగల సర్వనామములు సంబంధ సర్వనామములు.

ఎవఁడు, ఎవతె, ఏది వీని బహువచనములును, ఎందఱు, ఎంత, ఎన్ని, ఎవరు అనునవియు సంబంధ సర్వనామములు.

నిర్దేశక సర్వనామము.

వాఁడు శ్రీరాముఁడు, అతఁడు లక్ష్మణుఁడు, ఇతఁడు భరతుఁడు, వీఁడు ఇంద్రుఁడు, ఆమె సీత, ఈమె ఊర్మిళ. వీరు సీతారాములు, అది హిమవంతము, ఇది వింధ్యము.

పై వానిలో క్రింది గీతలుగల పదములన్నియు ఒక్కొక్క ప్రాణిని (వ్యక్తిని) వస్తువును నిర్దేశించుచున్నవి. కావున నిర్దేశక సర్వనామములు.

ఇవి ఆ, ఈ అనుండి పుట్టినవి.

వాడు, అతడు, వీడు, ఇతడు, ఆమె, ఈమె, ఆది, ఇది అనునవియు వీని బహువచనరూపములు, వీని రూపాంతరములును నిర్దేశక సర్వనామములు.

† ఒక ప్రాణినిగాని, ఒక వస్తువునుగాని, నిర్దేశించి (కనపటచుటకు) చెప్పనది నిర్దేశక సర్వనామము.

ఉ :- వాడు వచ్చెను - వీడు తెచ్చెను. ఈ వాక్యములలోని వాడు వీడు పదములు క్రమముగా విషయమునకు సంబంధించిన దూరమునున్న వానిని, దగ్గతి నున్న వానిని నిర్దేశించి చెప్పచున్నవి. ఇట్లే తక్కినవికూడ ఉపయోగించునది.

సంఖ్యావాచక సర్వనామము.

1. మా నాన్నగారైదు దానిమ్మపండ్లు తెచ్చి రెండు నాకు మూడు మా యన్నకు ఇచ్చిరి.
2. ఈ పరీక్షలో పదుగురు పాల్గొనిరి అయిదుగురు నెగ్గిరి.

పై వాక్యములలో ఒకటవ ఉదాహరణములో 'రెండు' 'మూడు' అనునవి రెండు పండ్లు, మూడు పండ్లు అనువానికి బదులుగా వాడబడినవి. కావున ఇవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. ఇవి అమహద్వాచకమునకు బదులుగా వాడబడుటచే కేవల సంఖ్యావాచకములు.

2లో పదుగురు - అయిదుగురు అనునవి పదుగురుబాలురు, అయిదుగురు బాలురు, అనువానికి బదులుగా వాడబడినవి. కావున ఇవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. ఇవి 'బాలురు' అను అమహద్వాచకమునకు బదులుగా వాడబడుటచే సంఖ్యేయ వాచకములయ్యెను.

- ♦ సంఖ్యావాచక సర్వనామములు, కేవల సంఖ్యావాచకములు, సంఖ్యేయ వాచకములు అని రెండు విధములు.
- ♦ అమహద్వాచకములకు బదులుగా వాడఁబడు సంఖ్యావాచకములు కేవల సంఖ్యావాచకములు.
- ♦ మహద్వాచకములకును, మహతీ వాచకములకును బదులుగా నుపయోగింపబడు సంఖ్యావాచకములు సంఖ్యేయవాచకములు. ఇవి సాధారణముగా సంఖ్యావాచకమునకు 'గురు' అనుదానిని చేర్చుటవలన ఏర్పడును.
- ♦ [సంఖ్యావాచకములకు తరువాత నామవాచకములున్నచో అవి సంఖ్యావిశేషణము లనియు, నామవాచకములు తరువాత లేనివి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు.]

సంఖ్యావాచకము.

ఒకటి

ఒక్కటి

రెండు

ఎనిమిది

పది

ఇరువది

సంఖ్యేయవాచకము.

ఒకఁడు, ఒకతె

ఒక్కఁడు, ఒక్కతె

ఇద్దఱు

ఎనమండ్రు

పదుగురు

ఇరువండ్రు

ఇట్లే నూఱువఱకు తక్కినవి గ్రహించుము.

అభ్యాసము

1. సర్వనామములనగా నేమి?
2. ప్రథమ - ఉత్తమపురుష సర్వనామములు తెలుపుము?
3. ప్రశ్నవాచక సంబంధ నిర్దేశక సర్వనామముల కొక్కొక్క ఉదాహరణము తెలుపుము.
4. సంఖ్యావాచక మననేమి?
5. సంఖ్యేయవాచక మననేమి?
6. ఈ క్రింది పదములు ఏ సర్వనామములో తెలుపుము.
ఈమె, ఎవతె, ఆ హరి, రెండు.
7. ఈ క్రింది వాక్యములలోని సర్వనామములు కనుగొని, అవి యేయే తెగకు చెందినవో తెలుపుము.
 - i. ఆమె మా యింటి కేలవచ్చెను?
 - ii. మా యింటికి వచ్చినవాడు అతఁడేకదా! మా మేడలో బిరుగురు ఉన్నారు. మా నాన్న నాల్గు పండ్లు తెచ్చి రెండు నా కిచ్చెను. సభలో ఎనమండ్రు కవులున్నారు.
8. ఈ క్రింది వాక్యములలో గీతలుగల స్థలములను సర్వనామములచే పూర్తిచేయుము.
 - i. రామా నీవు — చేయుచున్నావు?
 - ii. ఎల్లండి—మా యింటికి వత్తురా?
 - iii. — డేరు — ?
 - iv. రామారావు — — రోజులలో చెన్నపురికి వెళ్లుచున్నాడు.
 - v. గాంధీని — కొట్టిరి?
 - vi. ఈ క్రింది వాక్యములలోని సర్వనామములను గూడ జాతి భేదముతో తెలుపుము.
తణుకులోని పండిత రాజు వీధిలో ఏబది యిండ్లున్నవి.

- vii. ఆవులలో ఏవి ఎవరివో యెరుగుదువా? ఇవి మావి-అవి మీవి.
viii. నీవు దేనిని కోరిన దానినే ఇచ్చెదను.
ix. ఎవ్వరు వచ్చిరి? ఎంత యుచ్చిరి? ఏది యడిగినారు? ఏమి చెప్పినారు?

8. విశేషణములు.

గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములు, కొన్ని విశేష్యములను విశేషణములుగా వాడుట.

విశేషణములు.

నల్లని ఆవు, వాడి కత్తి, చుఱుకు చూపు.

ఇందలి నల్లని - వాడి - చుఱుకు అనునవి ఆవు, కత్తి, చూపుల యొక్క గుణములను తెలుపుచు ఆ గుణములను పెంపొందించు చున్నవి. కావున విశేషణములు.

♦ నామవాచకములయు, వ్యాపారములయు, గుణము మొదలగునవి తెలుపుచు, వాని యర్థమును విస్తరించు పదములను విశేషణములందురు.

గుణవాచక విశేషణములు.

తెల్లగిత్త - నల్ల గుఱ్ఱము. ఇచ్చట గిత్తయొక్కయు, గుఱ్ఱము యొక్కయు గుణములను చెప్పటచే తెల్ల నల్ల అనునవి గుణవాచకములు.

♦ నామవాచకముల గుణములను చెప్పనవి గుణవాచకములు.

ఉ :-మంచి బాలుఁడు, వాలుమాపు, నెఱికురులుఁ (చక్కని జాట్లు)

సంఖ్యావాచకవిశేషణములు.

వాఁడు మూఁడు మామిడిపండ్లుకొనెను. రామకృష్ణుఁడు మాబడిలో మొదటివాఁడు.

ఇట మూఁడు - మొదటి అనునవి నామవాచకముచే చెప్పబడిన వస్తువులను ప్రకటించుచున్నవి. కావున సంఖ్యావాచక విశేషణములు.

♦ నామవాచకములచే ప్రకటింపబడు వస్తువులను ఎన్నింటిని, లేక వానిని ఏక్రమములో గ్రహించునవి సంఖ్యావిశేషణములు.

♦ ఈ సంఖ్యావాచక విశేషణములు, కేవల సంఖ్యావాచకములు, పూరణార్థకములు అని రెండు విధములు.

రెండవ (రెండు + అవ) తరగతి - ఇందలి అవ పూరణార్థకము. కావున రెండవ తరగతి ఇది పూరణార్థక సంఖ్యావాచక విశేషణము.

♦ సంఖ్యావాచకములకు 'అవ' చేర్చుటవలన పూరణార్థకము లేర్పడును.

ఉ :-రెండు - రెండవ, మూఁడు - మూడవ, ఆరవ, పదవ మొ.

ఒకటి - ఒకటవ అని కాని, వందకు - వందవ అని కాని,

యాపములు లేవు. ఒకటి - మొదటి అని సంస్కృతములో

ఏక కు - ప్రథమవలె వాడవలెను.

భారత కాలమునాటికి అవకు బదులు అగు వాడుకలో ఉన్నది-ఏడగు పర్వము, పదుమూడగు పర్వము. అది క్రమముగా అవ, ఓ గా మారెను. మూడగు జాము - మూడవ జాము - మూడో జాము.

క్రియా వాచక విశేషణము.

వంట యిల్లు

వండునట్టి యిల్లు

పంటపొలము

పండునట్టి పొలము

పూత కొమ్మ

పూచునట్టి కొమ్మ

పై సమాసములలోని మొదటి పదములు విశేష్యముల (నామ వాచకముల) వ్యాపారములను దెలుపుచు క్రియా విశేషణములగు చున్నవి.

♦ విశేష్యములకు (నామవాచకములకు) సంబంధించిన క్రియలను దెలుపునవి క్రియావాచక విశేషణములు.

(క్రియ = వ్యాపారము. ఈ క్రియావాచక విశేషణములు విశేష్యములనుబట్టి లింగవచనముల మార్పు చెందును.

కొన్ని విశేష్యములను విశేషణములుగా వాడుట.

కోడి పుంజు, నన్నయ కవి, వెండి గిన్నె, బంగారు కంచము.

ఇందలి కోడి పదము విశేష్యము (నామవాచకము) అయ్యెను, పుంజు అను దానికి విశేషణమయ్యెను. కావున కోడి అను విశేష్యము విశేషణమైనది.

అభ్యాసము

1. విశేషణ మన నేమి ?
2. గుణవాచక విశేషణ మన నేమి ?
3. నిర్దేశక విశేషణ మన నేమి ?

ఈ క్రింది వాక్యములలోని విశేషణములను పేర్కొని, అవి యేయే విశేషణములో తెలుపుము.

1. కాయకొమ్మ, 2. ఎత్తుచెట్టు, 3. తెల్లతామర, 4. అటుగుఱ్ఱములు.

9. కాలము - తద్ధర్మ కాలము.

పక్షులు కూయును - రాముఁడు వ్రాయును.

ఇక్కడ, కూయును - వ్రాయును - అనునవి వాని వాని ధర్మములను తెలుపు క్రియలు. ఏలయన పక్షులు కూయుటయు, రాముఁడు వ్రాయుటయు సహజములు. పక్షులింతకు మునుపు కూసినవి, ఇప్పుడు కూయుచున్నవి. ఇక ముందుకూడ కూయుఁగలవు. 'కూయును' అనునది ఈ మూఁడు కాలముల యర్థమునుగూడ తెలియఁజేయును.

♦ భూత, వర్తమాన, భవిషత్కాలములకంటె వేఱై, యీ మూఁడింటి యర్థములందును వాడఁబడునది తద్ధర్మార్థక క్రియ.

తద్ధర్మ కాలమనగా ఆయా నామవాచకములు మొదలగు వాని ధర్మము మొదలగు వానిని తెలియఁజేయు కాలము. ఇది భూత, వర్త

మాన, భవిష్యత్కాలములలో దేనిని గురించి కాని ప్రత్యేకముగా తెలుపదు. కాని అన్ని కాలముల అర్థమును తెలుపును.

ఈ దిగువ వానిని ధాతువులకుఁ జేర్చినచో వాని తద్ధర్మకాలరూపములు ఏర్పడును.

i. ప్ర. ను	దురు
మ. దువు, దు	దురు
ఉ. దును	దుము
ii. ప్ర. చదువును	చదువుదురు
మ. చదువుదువు	చదువుదురు
చదువుదు	
ఉ. చదువుదును	చదువుదుము

ఈ తద్ధర్మార్థక రూపాంతరములనుగూడ నెఱుంగునది.

i. ప్ర. ఎదును, ఎడిని	ఎదరు
మ. ఎదవు	ఎదరు
ఉ. ఎదను	ఎదము
ii. ప్ర. చదివెడును	చదివెదరు
చదివెడిని	
మ. చదివెదవు	చదివెదరు
ఉ. చదివెదను	చదివెదము

1. నూర్చుండు తూర్పున ఉదయించును, 2. మంటలు లేచును, 3. రాముండు వేదము చదువుచుండును, 4. వత్తువ రావా, 5. అది తలఁచిన దోఁతు వచ్చును, 6. ఆతఁడు రేపు వచ్చును.

పై వాక్యములను పరికింపుము.

మొదటిది కర్త ధర్మమును, రెండవది కర్త స్వభావమును, మూడవది ఊహించిన విషయమును, నాల్గవది సంశయముతోఁగూడిన ప్రశ్నను, ఐదవది వర్తమానకాలమునకు బదులు రూపమును, ఆఱవది భవిష్యత్కాలమును నూచించుచున్నవి. కావున ఇవి తద్ధర్మార్థక క్రియలుగల వాక్యములు.

- ♦ 1. కర్త ధర్మమును ప్రకటించుటకును, 2. స్వభావమును ప్రకటించుటకును, 3. ఊహించి విషయములను చెప్పటకును, 4. సంశయములతోఁగూడిన ప్రశ్నలకును, 5. వర్తమాన, 6. భవిష్యత్కాలములకును తద్ధర్మకాలక్రియారూపము లుపయోగింపఁబడును.

ఉదా :—1. పక్షులకొశమున నెగురును.

2. నీరు పల్లమునకు పాటును.

3. భీమేశ్వరి యిప్పుడు వీణ వాయించుచుండును.

4. రైలు తణుకులో ఆగునా ? ఆగదా ?

5. వాడీ వ్యాకరణము చదివిన విజయము గాంచును.

6. వీరు కేపు వెళ్ళుదురు.

అ భ్యాస ము

1. తద్ధర్మార్థక క్రియ యేయే కాలములను నూచించుచుండును ? ఎట్లు ?
2. తద్ధర్మార్థక క్రియ యేయే యర్థములయం దుపయోగింపఁబడును ?

3. ఈ క్రింది పదము లేయే అర్థములందు వాడబడెను?

1. మేము రేపు భారతము చదువుదుము, 2. చిలుకలు పలుకును, 3. ఇప్పుడు విక్రమ దేవవర్మ సభతీర్చియుండును, 4. వెన్నెల జగమంతటను ప్రాచును, 5. ఆ మాట విన్న వాడు గంతులు వేయును, 6. వాడు వచ్చునా? రాడా?

10. కర్తృర్థక, కర్మార్థక ప్రయోగములు.

కర్తృర్థకము.

ఆమె కథను చెప్పుచున్నది.

ఆమె కథను చదువుచున్నది.

కర్మార్థకము.

ఆమెచే కథ చెప్పబడుచున్నది.

వారిచే కథలు చెప్పబడుచున్నవి

కర్తృర్థకములో కర్తకు ప్రాముఖ్యముండును గాన కర్త ప్రథమ విభక్తిలో నుండును.

కర్మార్థకములో కర్తకు ప్రాముఖ్యముండును కావున కర్మ ప్రథమావిభక్తిలో నుండును.

పై యుదాహరణములనుబట్టి క్రియలు కర్తృర్థకములని కర్మార్థకములని చెందువిధములని తెలియనది.

† కర్తృర్థకరూపమునకు 'పడు' అనుదానిని చేర్చుటచే
కర్మార్థకరూప మేర్పడును.

ఉ :-కర్తృ. విక్రమదేవర్య తెలుఁగురాజునకు భూమి నిచ్చెను.
కర్మా. విక్రమదేవర్యచే తెలుఁగురాజునకు భూమి యాయఁ
బడెను.

కర్తృ. మీ అమ్మ ఏమి పెట్టెను.
కర్మా. మీ అమ్మచే ఏమి పెట్టఁబడెను.
కర్తృ. వానిని కాపాడుము.
కర్మా. నీచే వాఁడు కాపాడఁబడుఁగాక.

పై యుదాహరణములను గాంచినచో కర్మార్థకమునందు కర్తృ
పదమునకు తృతీయావిభక్తి వచ్చుననియు (కర్మచే) కర్మవాచకమునకు
ప్రథమ వచ్చుననియు (తెలుఁగురాజు) క్రియాపదమునకు 'పడు' వచ్చు
ననియు తెలియనగును.

అ భ్యా స ము

1. కర్తృర్థకమన నేమి ?
2. కర్మార్థకమన నేమి ?
3. దేనిని చేర్చిన కర్మార్థక మేర్పడును ?
4. కర్మార్థకమందు కర్త యేవిభక్తిలో నుండును ? కర్తృర్థక
మందే విభక్తిలో నుండును ?
5. ఈ క్రింది వాక్యములను కర్మార్థకములుగా మార్చుము.
పండితరాజు వ్యాకరణము వ్రాసెను.
శ్రీకృష్ణుఁడు వేణువు నూఁచెను.

11. క్రియల రూపనిష్పత్తి: సింహావలోకనము.

క్రి య లు.

వ్యాపారమును తెలుపునవి.

స మా ప క క్రి య లు.

ప్రతి క్రియకు భూతకాలము, వర్తమానకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మకాలము అని నాలుగు కాలములు. ప్రతి కాలమునకు ప్రథమ - మధ్యమ - ఉత్తమములని మూడేసి పురుషములు. ప్రతిపురుషమునకు ఏకవచన బహువచనములని రెండేసి వచనములు గలవు.

- i. భూతము : జరిగిపోయినకాలము భూతకాలము.
- ii. వర్తమానము : జరుగుచున్నకాలము వర్తమానకాలము.
- iii. భవిష్యత్తు : రాగలకాలము భవిష్యత్కాలము.
- iv. తద్ధర్మకాలము : పై మూడు కాలములకంటె వేరై మూడింటి యర్థములందును ఉపయోగింప బడునది తద్ధర్మకాలము (వస్తువులయొక్క సహజధర్మములను స్వభావములను తెలుపుకాలము. ఇది పై మూడు కాలములను సూచించును.)

♦ నేను - మేము, నీవు - మీరు అనునవిగాక మిగిలిన శబ్దములు (నామవాచకములు - సర్వనామములు) కర్తలుగాఁగల క్రియలు ప్రథమపురుషములు.

♦ నీవు - మీరు అనునవి కర్తలుగాఁగల క్రియలు మధ్యమపురుషములు.

♦ నేను - మేము అనునవి కర్తలుగాఁగల క్రియలు ఉత్తమపురుషములు.

ధాతువులకు (క్రియల మూలరూపములకు, వచ్చు - దువు - మొ.) చివర నాయా పురుషములందు వచ్చుక్రియాప్రత్యయము లీక్రింద వివరింపబడుచున్నవి.

ఏ బ

ఏ

బ

ప్ర. య - రు వాడు వచ్చుచున్నాడు, వారువచ్చుచున్నారు
మ. వు - రు నీవు వచ్చుచున్నావు, మీరు వచ్చుచున్నారు
ఉ. ను - ము నేను వచ్చుచున్నాను, మేము వచ్చుచున్నాము

భూతకాలము.

ఈ క్రింది వానిని ధాతువులకుచేర్చిన భూతకాలరూపము లేర్పడును.

	ఏ.	బ.
1. ప్ర.	ఎను	ఇరి
మ.	ఇతివి	ఇతిరి
	ఇతి	
ఉ.	ఇతిని	ఇతిమి

- ii. ప్ర. వాడు చదివెను వారు చదివిరి
 మ. నీవు చదివితివి మీరు చదివితిరి
 నీవు చదివితి
 ఉ. నేను చదివితినీ మేము చదివితమి

వర్తమానకాలము,

- ఏకవచనము బహువచనము
- i. ప్ర. చున్నాడు, చున్నది చున్నారు, చున్నవి
 మ. చున్నావు చున్నారు
 ఉ. చున్నాను చున్నాము
- ii. ప్ర. వాడు చదువుచున్నాడు వారు చదువుచున్నారు
 మ. నీవు చదువుచున్నావు మీరు చదువుచున్నారు
 ఉ. నేను చదువుచున్నాను మేము చదువుచున్నాము

భవిష్యత్కాలము,

ఈ దిగువ వానిని ధాతువులకు చేర్చిన భవిష్యత్కాలరూపము లేర్పడును.

- i. ప్ర. అఁగలఁడు అఁగలరు
 అఁగలదు అఁగలరు
 మ. అఁగలవు అఁగలరు
 ఉ. అఁగలను అఁగలము
- ii. ప్ర. వాడు చదువఁగలడు వారు చదువఁగలరు
 ఆమె చదువఁగలదు వారు చదువఁగలరు
 మ. నీవు చదువఁగలవు మీరు చదువఁగలరు
 ఉ. నేను చదువఁగలను మేము చదువఁగలము

తద్ధర్మకాలము.

దీని రూపములను గూర్చి యీ వఱక తెలుపబడెను. చూడు
పుట 34.

అభ్యాసము

1. క్రియ యననేమి?
2. ధాతువులన నేమి?
3. వర్తమానకాల మధ్యమ పురుషక్రియ ఏకవచన బహువచన ప్రత్యయము లేవి?
4. భవిష్యత్క్రియ ప్రథమపురుష ఏకవచన బహువచన ప్రత్యయము లేవి?
5. భూతకాలక్రియ ఉత్తమపురుష ఏకవచన బహువచన ప్రత్యయము లేవి?
6. తద్ధర్మకాలమున నేమి?
7. తద్ధర్మార్థక క్రియాప్రత్యయము లేవి?
8. ఈ క్రింది వాక్యములలోని నాలుగు కాలక్రియలను గుర్తింపుము.
 1. శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనగిరి నెత్తెను, 2. వాడు వంట వండెడిని, 3. వాడు రేపు రాగలడు, 4. ఆమె రేపు వచ్చును, నేను పద్యము వ్రాయుచున్నాను.

12. సమాపక - అసమాపక క్రియలు

సమాపక క్రియలు.

1. రాముఁడు పాఠము చదివెను.

2. వాఁడు పద్యము వ్రాసెను.

ఈ రెండు వాక్యములు సంపూర్ణాభిప్రాయమును బెలిపినవి కావున సమాపక క్రియలు.

♦ సంపూర్ణాభిప్రాయమును వెల్లడించు క్రియలు సమాపక క్రియలు (పనిని ముగించినట్లు చెప్పవని.)

‘రాముఁడు పద్యము చదివి’

ఈ వాక్యమున ఆరము పూర్తికాలేదు. కావున ‘చదివి’ అసమాపక క్రియ.

♦ సంపూర్ణాభిప్రాయమును వెల్లడింపజాలని క్రియలు అసమాపక క్రియలు (పనిని ముగియకుండఁ జెప్పవని.)

ఉ:-కృష్ణుడు పాఠము చదివి, బడికివెళ్ళి, పద్యము ఒప్పజెప్పి చనెను. ఇందు చదివి, వెళ్ళి, ఒప్పజెప్పి, ఇవి అసమాపక క్రియలు.

అభ్యాసము

1. సమాపక క్రియ అన నేమి?

2. అసమాపక క్రియ అన నేమి?

3. సమాపక క్రియలతోను, అసమాపక క్రియలతోను నాలుగేసి వాక్యములు వ్రాయుము.

13. అవ్యయములు - క్రియాజన్య విశేషణములు.

అవ్యయములు,

1. వాడు అన్నము, తిని తినక బడికి వెళ్ళి ఊరకె కూరుచుండును.

2. ఆ బడిలోని పిల్లలు ఎట్లు చదువుచున్నారో, ఎప్పటికప్పుడు
ఉపాధ్యాయులు మఱిమఱి శ్రద్ధతో మరల మరల కను
గొనుచునే యుందురు.

పై వాక్యములను చూడుము. క్రింద గీతలుగలవెల్ల అవ్యయములు. వానికి లింగముగాని, విభక్తిగాని, వచనముగాని లేదు.

♦ లింగవిభక్తివచనములు లేనిశబ్దములు అవ్యయములు.

ఇవి రెండు విధములు.

1. ప్రతిపదోక్తములు, 2. లాక్షణికములు.

స్వతస్సిద్ధములయిన అవ్యయములు ప్రతిపదోక్తావ్యయములు. అనగా పుట్టుకలోనే లింగాదులు లేనివియు, వాడుకలో లింగాదులను విడిచి యితరార్థములందు స్థిరపడిన కొన్ని శబ్దములును ప్రతిపదోక్తావ్యయములు, ధాతువుల నుండి పుట్టిన అవ్యయములు లాక్షణికములు, (అనగా వ్యాకరణముచే ఏర్పడినవి.)

ప్రతిపదోక్తావ్యయములన్నియు దేశ్యములు, లాక్షణికావ్యయములలో తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు గూడఁ గలవు.

ప్రతిపదోక్తావ్యయములు.

అంత, అందు, అంట, అక్కట, అదిగో, అద్దిరా, అమ్మచెల్ల, అయ్యో, అయ్యారే, అరే, బలే, ఆ ఆ ఈ ఆ ఉ ఉ ఏ ఏ ఓ అన్నా అమ్మమ్మ, అమ్మక్క, అహోహో, అవల, ఇంచుక, ఇంక, ఇనే, ఊరక, ఎంత, ఎట్లు, ఎట్టకేని, ఎట్టెట్టూ, ఎప్పటికి, ఎల్ల, ఏని, పల, ఒండె, ఒత్తిరి, ఓయి, ఓహో, ఔర, కడు, కదా, కనుక, కోలె, వలె, కోసము, క్రమ్యుఱ, చుండి, చెటి, తద్దయు, మిక్కిలి, తలా, దనుక, దాక, పారిపారి, మఱి, బులా, వెండియు, హుటాహుటి, హోరా హోరి, తవతవ, రే, రా, ఒకో, జే, సరి, వెంటన్, కోర్పి, మెయిన, చేసి, ఉండి, పట్టి, మొదలైనవి.

లాక్షణి కావ్యయములు.

తిన, తినక, తినుచున్, తినను, తినన్, తినఁగన్, తినఁగాన్, చదువుడున్, చదివినన్.

ఇవియన్నియు తిను - చదువు - అను క్రియలనుండి యేర్పడినవి. కావున లాక్షణి కావ్యయములు.

♦ ధాతువులనుండి పుట్టిన యవ్యయములను లాక్షణి కావ్యయములందురు.

[1. క్త్వార్థకములు - కని, చూచి మొ॥ 2. వ్యతిరేక క్త్వార్థకములు - కనక, చూడక మొ॥ 3. శత్రుర్థకములు - (వర్తమాన) తినుచున్, కనుచున్ మొ॥ 4. తుమర్థకము - తినను, తినన్, చదువను, చదువన్ మొ॥ 5. అనంతరార్థకములు - చదువుడున్, వ్రాయుడున్, మొ॥ 6. చేదర్థకములు - చదివినన్, వినినన్ మొ॥ చదువఁగాన్, చదువఁగాన్ మొ॥]

స్వస్తి, సదా, వృధా, కించిత్తు, సర్వదా మన్నగు సంస్కృతా వ్యయములు తెలుగులో ప్రత్యేకముగా వాడబడుచున్నవి.

“ప్రతి” అనునది తెలుగులో వాడబడుచున్నది.

నీ ప్రతిలేరు. నీ ప్రతిగ నర్చింతుము.

ప్రతి రఘువీరుడొక్కడే.

క్రియాజన్య విశేషణములు .

వ్రాసిన, వ్రాయను, వ్రాయుచున్న, వ్రాయగల, వ్రాసెడు ఇవి వ్రాయు ధాతువునుండి పుట్టినవి.

♦ ధాతువులచలన బుట్టినవి ధాతుజ విశేషణములు.

వీనినే క్రియాజన్య విశేషణములందరు.

♦ ధాతువునకు ‘ఇన’ చేర్చిన భూతార్థక క్రియాజన్య విశేషణమగును.

ఉ :- వచ్చిన, ఎఱుగబడిన మొ॥

♦ వ్యతిరేకమున ‘అని’ వచ్చును.

ఉ :- రాని, వ్రాయని, ఎఱుగబడని మొ॥

♦ “ఉన్న” వర్తమానార్థకముల కగు.

ఉ :- తినుచున్న, కనుచున్న మొ॥

♦ “అగల” భవిష్యదర్థంబునందు.

ఉ :- వ్రాయగల, తినగల, విడగల మొ॥

♦ ఎదు, ఎడి అనువానితోఁగూడి తద్ధర్మార్థక క్రియా విశేషణము లేర్పడును.

ఉదా :-వచ్చెడు, వచ్చెడి, కనెడు, కనెడి మొ॥

క్రియాజన్య విశేషణములకు విభక్తి వివక్షించునప్పుడు మహదర్థకంబునందు 'వాడు' మహతి, అమహతర్థకంబులందు "అది" అను బిందులను ప్రయుక్తములగు.

ఉ :-వ్రాసినవాడు, వ్రాసినది, తినినవాడు, తినినది మొ.

అభ్యాసము.

1. అవ్యయమన నేమి ?
అవి ఎన్ని విధములు ? అవి యేవి ?
2. ఈ క్రింది పదములలోఁగల అవ్యయములు ఏ తరగతికి జెందినవో తెలుపుము.
తినక ; మిక్కిలి ; వ్రాయుచున్ ; బలే ; చూడఁగన్ ; చాలా ; చదువను ; అయ్యో ; వినుచున్.
3. నాలుగు ప్రతిపదోక్తావ్యయములను, నాలుగు లాక్షణి కావ్యయములను ఉపయోగించి ఒక వాక్యమును వ్రాయుము.
- A. క్రియాజన్యవిశేషణ మన నేమి ?
4. ఏప్రత్యయముచేర్చిన భూతార్థక క్రియాజన్య విశేషణమగును ?
5. "వినఁగల" ఇది ఏకాలమును తెలుపు క్రియాజన్య విశేషణము ?
6. వర్తమానార్థక, తద్ధర్మార్థక క్రియాజన్యపు విశేషణములను ఏప్రత్యయములు చేర్పబడును ?

14. సంధులు.

అకార, ఉకార సంధులు.

మాయమ్మయు, మేనత్తయు, కలిసి వారివారి పుట్టినయిండ్ల కరుగునపుడు రాముడెదురయ్యెను.

పైవాక్యములో క్రింద గీతలుగలచోట్ల అకార ఉకార సంధులు గలవు.

† సంధియనగా కలయుక. విడివిడిగానున్న యుంగరము లొకదానితో నొకటిచేర్చినచో ఒకగాలు నయినట్లు ఒకమాట మఱియొకమాటతో కలిసికొనిపోవుట సంధి. ఈ సంధి రెండచ్చులు కలిసికొనునపుడుగాని, రెండుహల్లులు కలిసికొనునపుడుగాని, ఒకయచ్చును, ఒకహల్లును కలిసికొనునపుడుగాని జరుగును. ఇచ్చట అచ్చులసంధి చూపబడుచున్నది.

ఉ :- రాముడు అడవికి అరిగి అచటన్ ఒక అందము ఐన లేడిన్
అరసెను.

“రాముడడవి కరిగి అచట నొకయందమైన లేడి నారసెను.”

ఆని వ్రాయుటయే సంధికూర్చి వ్రాయుట.

వివిధములైన సంధుల కుదాహరణములు.

మీ + ఇల్లు = మీ + య్ + ఇల్లు = మీయిల్లు (అగమసంధి)

నిద్ర + పోయెను = నిద్రపోయెను (అదేశసంధి)

నా + అది = నాది (లోపసంధి)

వచ్చెన్ + గోవులు = వచ్చెన్గోవులు (సంక్షేప సంధి)

అ కార సంధి.

- ♦ మొదటిపదము చివరి అచ్చుపోయి, రెండవ పదము మొదటిఅచ్చు నిలుచుట అచ్చసంధి.
- ♦ అకారమునకు అచ్చు పరమగునపుడు సంధి బహుళము.

బ హుళ ము.

- i. కొన్నియెడల సంధి నిత్యముగా (తప్పక) వచ్చుట.
- ii. కొన్నియెడల వైకల్పికముగా వచ్చుట (కలిసి యొక రూపము కలియక యొక రూపము).
- iii. కొన్నియెడల నిషేధము (కలియక పోవుట).
- iv. కొన్ని యెడల అన్యవిధము (ఇతర కార్యములు కూడ వచ్చుట).

ని త్య సంధి.

సోమన్న = రామయ్య ; సోమ + అన్న = సోమన్న ; మలోని అకారమునకు అన్నలోని అకారము పరమైనది.

- ♦ నామముల తుది అకారమునకు పరముగ శ్రేష్ఠార్థకములగు అన్నాదులును, ఆకును పరమైన సంధి నిత్యము.

అన్న - అయ్య - అక్క - అక్క - అప్ప - అయి - అవ్వ - అడుగు ఇవి అన్నాదులు.

భీమక్క - భీమమ్మ - రామమ్మ - వెంకప్ప - పాపాయి -
చింతాకు - పొన్నాకు, తిమ్మరుసు మొ.

వైకల్పికసంధి

మేన + అత్త = మేన + య్ + అత్త = మేనయత్త (సంధి
కలియనిది) మేనత్త (సంధికలిసినది.)

♦ మేనాదుల హ్రస్వ (కుఱుచ) అకారము (అత్తు) నకు
సంధి వైకల్పికము.

♦ సంధిలేనిచోట యడాగమము (య్ + ఆగమము)
అగును.

ఆగమము = వర్ణాధిక్యము, (క్రొత్తయక్షరము అధికముగావచ్చుట)

ఉ:- పుట్టిన + ఇల్లు	పుట్టినయిల్లు,	పుట్టినిల్లు
ఉండిన + ఆతఁడు	ఉండినయతఁడు	ఉండినతడు
చేయక + అనెను	చేయకయనెను	చేయకనెను
నూట + ఒకటి	నూటయొకటి	నూటొకటి
వెల్ల + ఏనుగు	వెల్లయేనుగు	వెల్లేనుగు

నిష్పేధసంధి.

హంస యొగురుట కాంచి అమ్మ యాశ్చర్యపడి రామా యిటురా
యని కొడుకును పిలిచి యా వచ్చువాడె యాత్మజుడని తలఁచెను.

పై వాక్యములో క్రింద గీతలుగల పదములకు సంధిరాలేదు.
యడాగమము వచ్చినది.

హంస-తత్సమము, అమృతస్త్రి వాచకము, రామా సంబోధనము వాడ అవధారణము. కావున దీనికి సంధి కలుగదయ్యెను. యడాగ, మము వచ్చెను.

† స్త్రీవాచక, తత్సమ, సంబోధన, అవధారణములకు సంధిలేదు.

అనగా మొదటి శబ్దము చివర ఆకారముండినను ఆశబ్దము స్త్రీ వాచకము గానో, తత్సమము గానో, సంబోధనాంతము గానో, అవధారణార్థకము గానో, (ఏవార్థకము. అ ఏ ఏ అనునవి చేరి నిశ్చయార్థమును తెలుపునవి) యుండిన సంధి లేదు. సంధి లేనిచో యడాగమము.

ఉ :- స్త్రీవాచకము అమృత + అది అమృతయిది
తత్సమము భామ + ఇది భామయిది
స్త్రీవాచక సంబోధనములు కొమ్మ + ఇమ్మ కొమ్మయిమ్మ
అవధారణము రాముడ + ఇతడు రాముడ యితడు
వెల + ఆలు వెలయులు వెలాలు అని వ్రాయరాదు. ఇచ్చట
“వెల” అనునది స్త్రీవాచకము, తత్సమము, సంబోధనము,
అవధారణము కాకున్నను ‘అత్తునకు సంధి బహుళము’ అను
సూత్రములోని బహుళము అనుదానిచే సంధి కలుగలేదు.

తామర + అకు = తామరాపాకు. ఇచ్చట ‘పు’ ఆగమముకూ?
బహుళమగుటచేత నే వచ్చెను.

పాతకు లారని (అముక్తమాల్యద)
జైనులారెన్నడు (బసవపురాణము)

† కొన్నిచోట్ల ‘ఆర’ గాగమమువచ్చిన బోధనమునకు.
గొన్ని చోట్ల సంధి కానంబడుచున్నది.

రంగ భరంచు, గంగనుకాసి

పైవి తత్సమ సంధులు.

♦ తత్సమములకుఁగూడఁ గొన్నిచోట్ల సంధి కానం
బడుచున్నది.

కురురాజులొద్ద ఆర్యులొద్ద.

ఇవి షష్ఠీసమాసమునకైన సంధులు. (కర్మధారయములు కానివి)

♦ షష్ఠీసమాసమునందు అకారమునకు అచ్చు పర
మగునపుడు ఎల్ల యెడల సంధి బహుళము.

ఉ :- బాహులాదము రాజులాజ్ఞ.

మా + ఇల్లు = మాయిల్లు.

ఇది దీర్ఘాచ్చుకాన సంధిలేదు.

♦ దీర్ఘాచ్చునకు సంధిలేదు.

ఉ :- మీ యిష్టము, పల్లకీ యెక్కను. మొ॥

[సప్తఋషులు, దేవఋణము మొదలైనవానికి సంధి
లేదు. ఇదే ప్రకృతిభావము. ఏవిధమైన సంధి రాకపోవు
టయే ప్రకృతిభావము.]

అభ్యాసము

1. సంధియన నేమి?
2. అత్తునకు సంధి ఎట్లుగును?
3. బహుళమన నేమి? వివరింపుము.

4. నిత్యనిషేధసంధులకు రెండేసి యుదాహరణములు తెలుపుము.
5. చేయక ననెను. ఇది యేసంధి?
6. కృష్ణయది - ఇదేసంధి?
7. ఈక్రింది వాక్యములోని దోషములను సవరించి కారణములను వివరింపుము.

చింతయాకు చూచి యమ్మది కోకిలాకలి తీర్చునని రాముఁ
డిటురమ్ము అని పిలిచెను.

ఉ కార సంధి.

రాముఁడంతట వరమిచ్చి కూరుచుండెను.

పై వాక్యములో గీతలుగల పదములు విడదీసినచో రాముఁడు +
అంతట, వరము + ఇచ్చి, కూరుచు + ఉండెను. అని యగును.

ఈ మూఁడు పదముల చివర ఉకారములున్నవి. ఈ ఉకారము
లకు ఆ - ఇ - ఉ అను అచ్చులు పరమైనవి. సంధి నిత్యముగా కలిగినది.

♦ ఉత్తర కచ్చ పరమగునపుడు సంధి నిత్యము.

ఈ సూత్రమునుబట్టి గ్రహింపవలసిన దేమంటి కేని 'డుమువు' లు
విభక్తుల ఉకారమునకును, ప్రధమావిభక్తిరూపములైన మిగిలిన నామ
వాచక సర్వనామవాచకముల విశేషణముల ఉకారమునకు అవ్యయముల
యొక్కయు, క్రియాపదములయొక్కయు ఉకారమునకును సంధినిత్యము.

ఉ :- శంభువు + అతఁడు, శంభువతఁడు

ప్రజలు + అందఱు, ప్రజలందఱు

ఇపుడు + ఇది, ఇపుడిది

గట్టు + అది, గట్టది
రాఁడు + అతఁడు, రాఁడతఁడు
కన్నను + అది కన్ననది.

♦ నన్నడిగె, నన్నునడిగె, పోవుచున్నాఁడు, పోవుచు
నున్నాఁడు.

పైవానిని చూడుము. సంధివచ్చి యొక రూపము రాక యొక
రూపము గలవు.

♦ ప్రథమేతరవిభక్తి, శత్రుర్థకచువర్ణములందున్న ఉత్తు
నకు సంధి వై కల్పికము.

ప్రథమావిభక్తిగాక, మిగిలిన విభక్తులయందు 'ఉ' ప్రత్యయము
అనఁగా ను - కొఱుకు - కు - అందు - ఇందు - ఎందు దీనికడపటి ఉకార
మునకు అని అర్థము.

♦ అచ్చులకు సంధి యగునపుడు నడుమనున్న ద్రుతము
లోపించునని గ్రహించునది.

ఉ :- నన్నున్ + అడిగె - నన్నడిగె, నన్నునడిగె.

నాకొఱుకున్ + ఇచ్చె - నాకొఱుకిచ్చె, నాకొఱుకునిచ్చె.

నాకున్ + ఇచ్చె - నాకిచ్చె, నాకునిచ్చె.

అందున్ + ఉన్న - అందున్న, అందునున్న.

శత్రుర్థక చువర్ణము - వర్తమానకాలమందలి 'చు'
వర్ణకము. దీనికి సంధిపైయట్ల వైకల్పికము.

ఉ :- పోవుచు + ఉన్నాఁడు - పోవుచున్నాఁడు, పోవుచు
నున్నాఁడు.

చూచుచున్ + ఏఁగె - చూచుచేఁగె, చూచుచునేఁగె.

వ్రాయుచున్నాఁడు - వ్రాయుచునున్నాఁడు,

♦ రూపాంతరమందు ద్విత్వము కలిగిన శబ్దముల ఉకారమునకు సంధిలేదు.

కను-కన్ను, మిను-మిన్ను, మునున్-ముమ్మున్ అని రూపాంతరములు.

కావున కన్నదరె, మమ్మడిగను అనవచ్చును గాని కనదరె, మమడిగె అని వ్రాయరాదు.

♦ వాక్యము ముగిసినపుడు వెనుకటియచ్చుతో సంధి లేమి దోషములేదు.

ఒక వాక్యము ముగిసినపుడు వెనుకటియచ్చుతో సంధి కలుపక పోయినను దోషముకాదని తాత్పర్యము.

ఇక్కడ, వాక్యమనఁగా - కర్త సమాపకక్రియ కలిగి సంపూర్ణమైన యర్థసమాహముగల శబ్దసమాహమును, పద్యములలోని ఒక్కొక్క పాదమును - అని గ్రహించునది.

ఉ:- రాముఁడు యోగ్యుఁడు. అతనిని నమ్మినవారికి శుభము లొసంగును. ఇక్కడ రాముఁడు యోగ్యుఁడు అనుదానిలో కర్త మొదలైన శబ్దసమాహము గలదు. ఆర్థము సంపూర్ణముగా ఉన్నది. కావున దానికి వాక్యమని పేరు. వాక్యము తుదను 'డు' ఉకారాంతము. దానికి 'అతని'లోని 'అ' పరమైనది.

పద్యపాదములకు సంధిలేమికి ఉదాహరణములు.

1. ఎందును పుష్పసౌరభము, యెందును మందమరాశరఘంకృతుల్
ఎందును సాంద్రపల్లవము. (వృ. సిం. పు. 2 ఆ. 62 ప.)

2. విభవములు పొందు చాశుక్య విశ్వవిభుఁడు
అలరు విల్లునిభంగి. (కా. వ్యా. చూ. 1 ఉ. 27 ప.)
 3. అర్థాశేవింశిలోక కొండ రప్పరసలు
అపుడు రెండవ కైలాసమనఁగఁ బరఁగె. (భా.భ. 5 ఆ. 48 ప.)
 4. అనులుఁ డర్కజుఁ డనురేఖఁ డభిరాజు అనిలుఁ డరేఖఁ
డలకలోచనుఁడు గొలువ. (వసు. చ. 3 ఆ. 58 ప.)
- పై వానిని బట్టిచూడ పద్యములలో అర్థము ముగిసినను, ముగియ
కున్నను సంధిలేమి దోషము గాదు.

అ భ్యా స ము

1. ఉత్తరమునకు సంధి యేవిభక్తిలో నిత్యము? ఏవిభక్తిలో
వైకల్పికము?
2. 'ఉత్తరము సంధి నిత్యము' అనుదానినిబట్టి గ్రహింపవలసిన
విషయమును వివరింపుము.
3. ఎచ్చట నెచ్చట సంధి లేకపోవుట దోషము గాదు?
4. రూపాంతరమును పొందిన యేకబ్దములకు సంధి చేయరాదు?

15. విరామచిహ్నములు, సింహావలోకనము.

. నూనబిందువు, అనుకరణచిహ్నము, కుండలీకరణము.

విరామచిహ్నములలో తొలుత, బిందువు, వాక్యోంశబిందువు,
ప్రక్కార్థకచిహ్నము, రాగచిహ్నము, సింహావలోకనము చేయఁబడు
చున్నవి.

‘.’ బిందువు (చుక్క)

‘,’ వాక్యాంశ బిందువు (కామా)

‘?’ ప్రశ్నార్థక చిహ్నము

‘!’ రాగ (భావ) చిహ్నము

బిం దు వు.

♦ బిందువు ప్రతి సంపూర్ణ వాక్యము చివరను ఉండును.

ఉ:- తెలుగు రాజు మహాకవి. అతడు పెక్కు కావ్యములు వ్రాసెను.

ఇందు రెండు సంపూర్ణ వాక్యములున్నవి. రెండింటి చివరను బిందువులున్నవి.

బిందువు ‘.’ వాక్యముచే బ్రకటితమగు భావము పూర్తియైనది తెలుపునని తాత్పర్యము.

రా. రా. పో. పో. మ. శ్రీ. (మహారాజశ్రీ) కా. సం. (కాలి వాహన శకము) శ్రీ. పూ. (కీస్తుపూర్వము).

వా క్యాం శ బిం దు వు.

వాక్యాంశబిందువు (కామా) ఇది విశ్రాంతి చిహ్నము లన్నిటియందును దఱచుగా వాడబడుచుండును. ఇది మిక్కిలి తక్కువకాలపు టాపుదలను దెలుపును.

ఏదేని వచనము చదువునపుడు, మనము విశ్రాంతికొఱకుఁ గొంచెము సేపేతావుల నాఁగుదుమో యాతావుల వాక్యాంశ బిందువు వాడవలెను.

ఉ:- కృష్ణరాయలు, తన సేనలఁగొని ముటాముటిగా, గవ్వ కుమారికిఁ జనెను.

క్వార్థకావ్యముల చివరఁగూడ నీవాక్యాంశబిందువుంతురు.

ఉ :- శ్రీకృష్ణుఁడు, మధురకేఁగి, యశోదను గాంచి, పాలుత్రావి, యాటలాడెను.

కాని - అనుపదముచే వేఱుచేయు వాక్యములచివరఁగూడ దీనినుంతురు.

ఉ :- అందఱు విజయము గాంచ నెంతురు, కాని కొందఱే విజయము కాంతురు.

సముచ్చయము చివరగల పదములను, వాక్యములను గూడ ఈ వాక్యాంశబిందువుచే వేఱుచేయుదురు.

ఉ :- రాముఁడు, సీతయును, లక్ష్మణుఁడును అడవుల కేఁగిరి.

సమానధర్మములతోఁ గూడియుండు నుపమానవాచకముల పరంపరయుండు నేని ప్రతిదానిని దీనిచే వేఱుచేయవలెను.

ఉ :- విక్రమదేవవర్మ దానముచే కర్ణుని, గాంభీర్యముచే సముద్రమును, శాంతముచే భూమిని, శుచిత్వముచే అగ్నిని, బుద్ధిచే బృహస్పతిని పోలుచున్నాఁడు.

రెండేసి యొకేజాతిపదముల సమూహములు పరంపర వచ్చినచో ఆయాపదము లన్నిటిని 'కామాలచే' వేఱుచువలెను.

ఉ :- ఇంట నైన, బైట నైన, రాత్రియైన; పవనైన సరే కవిరాజు కావ్యములు వ్రాయుచుండును.

సంబోధనలనుగూడ కొందఱు వాక్యాంశ బిందువుచే
జేఱు చేయుదురు.

ఉ :-సూర్యవారాయణగారూ, మీరు వ్యాసములను వేగముగా
వ్రాయఁడు.

వాక్యముతో సంబంధములేని పదములను, పదసమూ
హములను కామాలచే విభజింతురు.

ఉ :-ఎఱ్ఱైన, వానికవిత్వము బాగుండును.

ఇతరుల తెలివి తక్కువను గణించునపుడు వాడఁ
బడు జంటవాక్యములను కామాలచే విభజింతురు.

ఉ :-వాడు అన్నెము ఎఱుగఁడు, పున్నెము ఎఱుగఁడు.

ఒక వాక్యమును దాని విస్తరణవాక్యములను కామా
లచే విభజింతురు.

వానికి నూఱు పుస్తకములు గలవు, ఏబది వచన పుస్తకములు,
ఏబది పద్యపుస్తకములు.

ప్ర శ్నార్థ క చిహ్న ము.

‘?’ దీనిని ప్రశ్నవాక్యముల చివర నుపయోగింతురు.

నీవు అన్నము తిన్నావా? వాడు వచ్చినాడా? పద్యము
వ్రాసినావా?

• ప్రశ్న వాక్యములు చాలనున్నచో కడపటిదాని
చివర మాత్రమే ప్రశ్నార్థక ముంచవలెను.

ఉ :-నీవు సినిమాకు వచ్చెదవా, రావా? అన్నము తిన్నావా,
లేదా?

రాగచిహ్నము.

‘!’ ఇది ఆశ్చర్యార్థకముల తరువాతను, ప్రశంసనార్థకముల తరువాతను సంతాపార్థముల తరువాతను, సంప్రార్థనార్థముల తరువాతను, ఆవేశవాక్యముల తరువాతను ఉంతురు.

ఉ:-బౌరా : యెంతవంత ! బలే ! ఏమి సంగీతము ! పాపము !
ఎంత పాపము చేసెనో ! హా ! రామచంద్రా ! ఏమిటి !
కొట్టెదవా ! రాచవాడెక్కడ ! యీ పిఠికితన మెక్కడ !

న్యూనబిందువు (ద్విబిందువు కోలను).

‘:’ వాక్యంతో బిందువుచే (కామూ) ప్రకటింపఁబడు విశ్రాంతికంటె ఎక్కువ విశ్రాంతి కావలెనని లేఖకులకుఁ దోచినపుడు ఆయాచోట్ల ఈ న్యూన బిందువు (ద్విబిందువు) ఉపయోగింతురు.

ఉ:-సత్యాగ్రహము తప్ప యింకొకటి ఏమియు మన దేశపు ప్రజల నేకముచేసి యుండెడిది కాదు : ఇంకొకటేదియు మనదేశపు వర్తకమును పాడుచేసి యుండలేదు.

పూర్వమందుఁ జెప్పఁబడిన విషయమును నిశ్చయించునట్టిదాని, గ్గ నిరూపణ వాక్యమును కాని న్యూనబిందువుచే వేయవలయుదురు.

ఉ:-నీవెట్టి కావ్యమును వ్రాసిననుసరే నీయారోగ్యమును సరిగా కాపాడుకొనవలయును : అనారోగ్య జీవితము వ్యర్థమని గ్రహింపుము.

నాకు భారతమన్నఁ జాలప్రీతి: అందును తిక్కన కవిత్వమన్నఁజఁ
ప్రీతి యధికము.

ఒక సూత్రమున కుదాహరణ ఇచ్చుచు ఉకారమును వ్రాయున
పుడు ఈన్యూనబిందువు వాడుదురు.

ఉ:-“ అడఁగు ” లోని ‘డ’ క్షుణ్ణకారము విభాషనగు: అడఁగు,
అణఁగు.

అ ను క రణ చిహ్న ము

“ ” వీనినే ఉద్ధరణ చిహ్నమనియు నందురు.

ఒకఁడు పలికిన పలుకు లట్లే వ్రాసి ప్రకటించినపుడా
మాటలకు ఈ అనుకరణ చిహ్నము నుపయోగింతురు.

ఉ:-రాముఁడు లక్ష్మణునితో “లక్ష్మణా! యీ శూర్పణఖను
మట్టు చెవులు కోసి విడవుము” అనెను.

ఒక పుస్తకమునుండి యెత్తివ్రాసిన భాగముయొక్క మొదట,
తుదిని గూడ ఈ అనుకరణ చిహ్నము నుపయోగింతురు.

“ కొంచెమైనను తగపంచికుడుపు మేలు ”

అను తిక్కన వాక్యమెంత నీలిదాయక మైనది.

“ అకారణబంధులుగారె సత్కవుల్ ”

అను పాపరాజు వాక్యమెంత సత్యమైనది !

పుస్తకముల పేరులను నీ యనుకరణముంచి వ్రాయుదురు.

“ రామాయణము ” చదువుచున్నాఁడు.

ఎత్తి వ్రాయఁబడిన వాక్యమునందలి యెత్తి వ్రాయఁబడిన
వాక్యముయొక్క మొదటను తుదిని ఒక్కొక్క యనుకరణ చిహ్నమును
మాత్రమే యుంతురు.

ఉ :-రాముడు లక్ష్మణుని బిలిచి వానితో 'లక్ష్మణా! మన హనుమంతుడు సముద్రమును దాటి, లంకకేగి, దానిని దహించినపుడు తానును బంధింపగా హనుమంతుడు

‘ఓరీ రావణ వెంటనె

నారీమణియైన సీత నారాయణుడొ

శ్రీరామున కర్పింపుము

నీ రాజ్యమదాంధ్యముడిగి నీల్లక వేగన్,

కుం డ లీ క రణ ము లు.

వాక్యమునందు గ్రహణసౌలభ్యమునకై యుపయోగించెడు పర్యాయ పదములను () కుండలీకరణములచే వేటు చేయుదురు.

ఉ :-సైతేయుడు (సీతాపుత్రుడైన కుశుడు) యాగేయాశ్వమును పట్టి బంధించెను.

వి శేష్య ము లు (నామవాచకములు.)

అ భ్యా స ము

1. ? ఇది యేచిహ్నము?
2. : ఇది యేచిహ్నము?
3. ! ఇది యేచిహ్నము?
4. “” ఇది యేచిహ్నము?
5. () ఇది యేచిహ్నము?

6. పై చిహ్నములలో నేవి యేయే పదముల తరువాత నుపయోగింతురు ?

ఈ క్రింది వాక్యములలోని దోషములను సవరింపుము.

1. ఆవు మంచిది కాదు.

2. నీవు అన్నము తిన్నావా :

3. బౌరా ? వాఁడెంత తెలివైనవాఁడు.

4. నేను బడికి పోవుదునా.

5. “రాముఁ డెంత మంచివాడు”

6. వాఁడెవఁడు !

7. నేను అన్నము తింటిని ?

16. క్రియ ల శబ్ద లక్షణ ము.

వాక్యముయొక్కయు, అందలి పదములయొక్కయు స్వరూపమును తెలుపునది శబ్దలక్షణము.

వాక్యములో కర్తృరక, కర్మార్థకము పదముల వాచక, వచన, విభక్తులేవో ప్రతిశబ్దమునకు తక్కిన శబ్దములతోఁ గల సంబంధమెట్టిదో వివరముగా చెప్పనదే శబ్దలక్షణము.

రాముఁడు పాఠములు చదివెను.

ఇందు చదివెను అనుక్రియ భూతకాలము, ప్రథమ పురుషము, సహచ్ఛాచకము ఏకవచనము. పాఠములు అను కర్మతోను, రాముఁడు సుకర్తతోడను సంబంధించినది.

చిలుకలు కూయుచున్నవి.

గీటుగలక్రియ వర్తమానార్థకక్రియ, ప్రథమ పురుషము, అమహా ద్వాచకము, బహువచనము. చిలుకలు - అను కర్తతో సంబంధము గలది.

నీవు పద్యమును వ్రాసితివి.

గీతగలక్రియ మధ్యమపురుషక్రియ, ఏకవచనము, మహాద్వాచకము, మహాతీ వాచకముకూడ. పద్యమును - అను కర్మతోను, నీవు అను కర్తతోను సంబంధించినది.

ఇట్లే మిగిలినవి యూహించుకొనునది.

అ భ్యా స ము

1. కవిరాజుచే పద్యములు వ్రాయబడగలవు.

దీనికి శబ్ద లక్షణము తెలుపుము.

2. శబ్ద లక్షణ మన నేమి ?

3. భూతవర్తమాన భవిష్యత్కాలములలోమూడు పురుషములు వచ్చునట్లు మూడు వాక్యములు వ్రాసి, శబ్దలక్షణము వ్రాయుము.

17. ప్ర త్యక్ష ప రోక్ష స ం భాషణ ము లు.

ప్ర త్యక్ష స ం భాషణ.

రాముడునిలిచి “గురూత్తమా! తాటక నెట్లు సంహరింపవలెను” అని విశ్వామిత్రు నడిగెను.

ఇందు రాముఁడు విశ్వామిత్రునితో ప్రత్యక్షముగా
అనిన మాటలుగలవు గాన ఇది ప్రత్యక్షసంభాషణ వాక్య
మనఁబడును.

ప రోక్ష సంభాషణము.

అంత విశ్వామిత్రుఁడు అతఁడు తాటకిని బాణముతోఁ గూలవేయ
వలయుననియు, నట్లుచేసినఁ దాటకి తప్పక చచ్చుననియు బదులు
చెప్పెను.

ఇందు విశ్వామిత్రుఁడు రామునితోననిన మాటలను
వేటొకఁడు మఱియొకనితో పరోక్షముగా చెప్పెను గాన
ఇది పరోక్ష సంభాషణ వాక్యము.

సంభాషణలను నిర్దిష్టముగా మార్పుట.

ప్రత్యక్ష సంభాషణ.

రాముఁడు లక్ష్మణునితో నేను వెడలుచున్నాను, నీవు వేగముగా
రమ్ము, నీకు ధైర్యము కలదా? ఆ రాక్షసి యెంత భయంకరురాలు!
మనలను దేవుఁడు రక్షించుగాక” ఇది రామలక్ష్మణుల నడుమ జరిగి;
ప్రత్యక్ష సంభాషణ.

దీని పరోక్ష సంభాషణ.

రాముఁడు లక్ష్మణునితో తాను వెడలుచున్నాననియు అత
వేగముగా రమ్మనియు చెప్పి యాతనికి ధైర్యము కలదాయని ప్రశ్ని
చెను. మఱియు మిక్కిలి భయంకరురాలని యశ్చర్యము వెలిబు
తమ్ములను దేవుఁడు రక్షించుగాక యని ప్రార్థించెను.

అ భ్యా స ము

ఈ క్రింది వాక్యములను పరోక్ష సంభాషణలోనికి మార్చుము.

- i. గురువు శిష్యునిచేరిచి 'నీవు బాగ్రతగాఁ జరుపుచుండుము' అనెను.
- ii. 'వాఁడు స్నేహితునితో 'నేను కేపు నీతో వత్తునా'? అనెను.
- iii. అంత నతని మిత్రుఁడు 'తప్పక రమ్మ' అనెను.
- iv. వాఁడు 'నీ వాత్సల్య మెంతగాఢమైనది!' అనెను.
- v. అతని మిత్రుడు 'మన మైత్రి చిరకాలము నిలుచుకొక' అనెను.

ఈ క్రింది వాక్యములను ప్రత్యక్ష సంభాషణములోనికి మార్చుము.

- i. రాముఁడు గోపాలునితో తాను తెలివైన వాఁడనని చెప్పెను.
- ii. గోపాలుఁడు రాముని మఱుసఁగినను తన యింటికి రావలెనని కోరెను.
- iii. రాముఁడు గోపాలుని నెందులకని ప్రశ్నించెను.
- iv. గోపాలుఁడు రాముని సౌజన్యమున కాశ్చర్యము తెలిపెను.
- v. రాముఁడు గోపాలునితో వారికి దైవమును కూలుడగు గాక యని ప్రార్థించెను.

18. సా మాన్య వాక్య ము ల విచ్చే ద న.

- i. యన్నయ నీవును బదునాలుగేండ్లు (నన్ను) అరణ్యంబునఁగాపాడిరి.
- ఇందు 'కాపాడిరి' అను నొక్క సమాపకక్రియమాత్రమే కలదు.
- ii. ఇందుచే నిది సామాన్యవాక్యము.

సామాన్యవాక్య విచ్చేదనను ఈ క్రిందివిధముగా పట్టికలో చూప వచ్చును.

మిక్కిలి దుష్టుడైన ఆ బాలుడు తోడివారగు పిల్లలను గూరముగా బాధించుచుండెను.

అన్న! పాపాత్మురాల నన్ను నిష్కారణముగా అడవిలో విడిచి రమ్మనునే!

ఎల్ల కార్యములు పరామర్శించి చేయుమీ.

విజయం గ్రామ్య కరణము

67

కర్త	కర్త భాగము	కర్త	క్రియా భాగము	క్రియ
కర్త సంబంధ	కర్త పదము	కర్త సంబంధ పదములు	కర్త పదము	క్రియా సంబంధ పదములు
1. మిక్కిలి	బాలుడు	తోడివారగు	పిల్లలను	బాధించుచుండెను
2. దుష్టుడైన				
3. ఆ				
ఎల్ల కార్యములు పరామర్శించి చేయుమీ	అన్న	పాపాత్మురాల	నన్ను	నిష్కారణముగా అడవిలో విడిచి

విజయాంధ్ర వ్యాసరచన దీపిక

1. వాదోపవాద సంభాషణలు

ఇరువురు వ్యక్తుల నడుమ జరుగు సంభాషణ రచన మూలమున విద్యార్థులు వక్తృత్వపాటవమును రచనా చమత్కృతులతో మేళవించి భాషాభివృద్ధి గావించుకొను అవకాశములు గలవు. ఈ సంభాషణలు వివాదాంశముల గూర్చి జరిగెనేని వానిని గావించువారి హేతువాదనా చాతుర్యము, వారి అభిప్రాయములలో ప్రధానా ప్రధానాంశముల విశిష్టత, కార్యకారణ సంబంధ విశదీకరణ మొదలగునవి వ్యక్తములుగా గలవు. అందుచే విద్యార్థు లిట్టి సంభాషణలను, ముఖ్యాంశములను, అందును వివాద విషయకాంశముల గూర్చి జరిపి వానిని లిఖించు విధానము లను నేర్చిన, వక్తలై, రచనాకౌశలులై, దేశసేవయందు ప్రశంసనీయమగు, కృషిగావించి, తమ వ్యక్తిగత గౌరవ మును, దేశీయ గౌరవమును నెక్కువ జేయు ఆదర్శ పౌరు లగుట కవకాశములు గలవు.

ఈ సంభాషణలు ఇరువురు వ్యక్తులకేగాక ముగ్గురు నలుగురు వ్యక్తుల నడుమగూడ జరుగవచ్చును. ఎందఱు వ్యక్తులున్నను, వారియందొక్కరే యెక్కువగా సంభాషించుచు దక్కినవారు మిక్కిలి తక్కువగ సంభాషించు

టయు సంభాషణల రచనలో
సంభాషించు పాత్రల ప్రాముఖ్యము
నిరూపణను బట్టియు, సంభాషణలు
సంభాషణలయందు భావనూచన
ప్రాధాన్యమెక్కువ. ఈ నియమ
షణ రచనలు ఏకాంకికల రచన
నాందీ పూజలు, ప్రథమసోపానము

గానము, చిత్రలేఖనము - వీనిలో
మనస్సు నానందింపఁ

లక్ష్మీసరస్వతులను బాలి

లక్ష్మీ :- సఖీ, నిన్న నేను మా నా
మందిరమున నేర్పాటు గా
ప్రదర్శనమును జూడబోయి;
గాంచి, యమితానందము;
లతో నున్న వానిని దిల
యానందాతిశయ మనిరా
దగినదేగాని వర్ణింపనలవి క

సరస్వతి :- సఖీ, నేను నిన్న సాయం
గాయకుని జంత్రగాత్రగాన
గ్రోల గలిగితిని. మా యిం
కుడు మా నాయనగారి స్నే
నాడు. ప్రసంగ వశమున నాతని క

తెలిసికొని, దాని చవిగొనగోరిన మాతండ్రిని దృష్టి
గావింప నిగర్వియగు ఆ గాంధర్వ విద్యాపారంగ
తుడు మా యింటగల వీణను గైకొని జంత్రగాత్ర
ముతో తన గానమును మేళవించి కిన్నెరగాత్రమును
హసించు రీతి పాడి మమ్మానంద సంద్రమున నోల
లాడించె. వాణియె సాక్షాత్కరించెనేమో యని
పించినది.

లక్ష్మీ :- ఔను ప్రత్యక్ష సరస్వతి యెదుట నొక గాన
సరస్వతి మూర్తీభవించినది.

సరస్వతి :- చాలునమ్మా నీ పరియాచికములు - నేను నామ
మాత్ర సరస్వతిని. ఆతడు కళా నైపుణ్యమున
మూర్తీభవించిన వాణీయవతారము. నిన్ను
పిలుచుకొని వచ్చుటను మీ గృహమునకు రివ్వన
యెగిరి వచ్చితిని. గాని నీ వెచ్చటికో వెడలితివని
యొకించుక నిద్రత్సాహముచెంది యింటికి మరలి
వచ్చితిని. గానము జరుగునంతసేపు నానంద పర
వశనైయున్నను నీవుకూడ నావద్దయుండిన నెంత
బాగుండునని యనుకొనుచునే యుంటిని.

లక్ష్మీ :- నేనుకూడ అట్లే చిత్రలేఖనముల జూచునప్పుడు
భావించితిని. ఈ రెండు కళాప్రదర్శనములు నొక్క
రోజుననే యేక కాలముననే జరుగునట్లును మన
మిద్దఱము కలిసియుండకుండు రీతిని సంభవించుట
దురదృష్టమే.

సరస్వతి:-అట్లను కొనవలదమ్మా ! చిత్రలేఖన ప్రదర్శన మింకను సాగుటవలనను, ఈ గాయకుని కౌశల ప్రదర్శనమున కొక గానకచేరి జరుగు ప్రయత్నము లుండుటచేతను వానిని మనమిద్దఱము కలిసి చవి గొని యానందించు నవకాశములు గలవు.

లక్ష్మి:-మంచిదమ్మా! అట్లయిన మనము ధన్యులమే. చిత్ర లేఖన కళలు మరవునకు రాకున్నవి. వానిని దర్శించుటవలన గలిగిన యానందమే మిక్కిలి యుత్కృష్టమని నా నమ్మకము.

సరస్వతి:-చిత్రవిలోకనమున గలుగు నేత్రానందమా ఉత్కృష్టము. ఉఁహు. గానకళాశ్రవణమున గలుగు మానసికానందమే సర్వోత్కృష్టము. అనిర్వాచ్యము. అనుభవయోగ్యము.

లక్ష్మి:-సఖీ!-యేమి నీ సాహసము ! శ్రవణానందమా, నేత్రానందముకంటె యెక్కువ ? నేత్రానంద మొనర్చు చిత్రములు భావ ప్రపంచమున సనిర్వాచ్య ములును, వర్ణనాతీతములు నగు భావముల నుత్పాదింపలేదా ? మహాకవుల కనుభవనీయములగు ప్రకృతి గానరసంబుల నుత్పాదింపలేదా ? జీవకళలతో నొప్పు చిత్రములు తప్పక మనతో మాటలాడునట్లగపడును. వానిమాటలు మన యంతరిండియములకు విదితములు.

సరస్వతి :- గాన మహిమను దక్కువజేయుట సాహసము. చెలీ ! గానము భావ ప్రపంచమున చిత్రముల నుత్పాదించును. త్యాగరాజకీర్తనల ప్రభావము దిలకింపుము. అవి శ్రవణానందము కలుగజేయు సంతకాల మర్థనిమిలిత నేత్రులమై హృదయకమల ఘన నిలచిన శ్రీ రానుమూర్తిని ఆతని పాదమాల చెంత భక్తిపరవశుడై గానముచేయు త్యాగయ్యను మనము భావప్రపంచమున జూచుట లేదా? సర్వోత్కృష్టమగు గానరవము హృదయ పటమున దివ్య మోహనాకారముల సృష్టించగల శక్తిగలది.

లక్ష్మీ :- దివ్యమోహనాకారము ప్రత్యక్షముగా మృదు మధుర వాక్కుల బ్రసంగంచురీతి దోచుట ప్రకృతి విరుద్ధము గాదు. ఇందు నేత్రానందము శ్రవణానందమును గూడ కలుగ జేయును.

సరస్వతి :- శ్రవణానందము నేత్రానందకరములగు చిత్రముల జిత్రించుట లేదా?

లక్ష్మీ :- నేత్రానంద మాబాలగోపాల మందఱను ముగ్ధుల గావించును. అందుచే నది సర్వోత్కృష్టము.

సరస్వతి :- శ్రవణానందము మనలను నానంద పారవశ్యమున మంచి యొక విధమగు మైకమునుకూడ కలుగ జేయును. అందుచే నదియే యద్వితీయమని నా యూహ.

(అంత కమల ప్రవేశించును.)

కమల :- ఏమమ్మా ! దేనిని గూర్చి మీరిట్లు వాదించుచున్నారు ? నాకు కొంచెము చెప్పగూడదా ?

లక్ష్మి :- నా ప్రశ్నకు సూటిగ జవాబు చెప్పము. శ్రవణానంద మెక్కువా ? నేత్రానంద మెక్కువా ? - వేగముగ జవాబు చెప్పు.

సరస్వతి :- చిత్రలేఖనమా ? గానమా ! ఏది మనమునకెక్కువ అనందదాయకము, ఏదే ? శీఘ్రముగ బ్రత్యుత్తరమియుము.

కమల :- సుఖులారా ! నేను మిమ్మొక ప్రశ్ననడుగుచున్నాను. దానికెవరు తగిన బ్రత్యుత్తరమును శీఘ్రముగ నిచ్చెదరో. వారి పక్షమును నేనవలంబించి బ్రత్యుత్తరమియగలను. ఏదీ చూతము, జిలేబి మంచిదా ? లాడువ మంచిదా ! ఏదెక్కువ ఆనందము నిచ్చును.

లక్ష్మి, సరస్వతి :- (ఇరువురు) చాలునమ్మా. నీ పరియాచికములు, వేళాకోళములు ! ఇదియే నీవుచేయుతీర్పు. దీనిని చెప్పటకా దివ్యలోకమునుండి మానవలోకమునకు దిగివచ్చు దేవతవలె మీ యింటినుండి యిచ్చుటకు వచ్చినది.

(ముగ్గురు కిలకిల నవ్వుదురు)

(ఇంతలో ఉపాధ్యాయునియగు కాంతమ్మ ప్రవేశము.)

కాంత :- ఏమమ్మా ఆనందమును పట్టజాలకున్నారే- ఏమిటా కిలకిలలు, వికవికలు, సమాచారమేమి !

(అంత వారు జరిగినదానిని కాంతమ్మకు చెప్పుదురు)

కాంత:-బాగున్నది మీ వాదోపవాదములు. కమల మీకు మంచి ప్రశ్నయే వేసినది. నేను దానినే మరల.....

లక్ష్మీ:-సరి-బాగుండమ్మగారూ...మీరుకూడా.....

కాంత:-కాదమ్మా నా తీర్పు వినండి. కమల ప్రశ్నకు వలయు జబాబు చెప్పట యెంత కష్టమో లక్ష్మీ సరస్వతుల ప్రశ్నకు దగు ప్రత్యుత్తర విచ్ఛటయు నంత కష్టమే. చిత్రింపబడిన చిత్రము నేత్రానంద మొనర్చి యవ్యక్త గాన మాధుర్యమున మనమును రంజింపజేయును, గానము శ్రవణానంద మొనర్చి యగోచర దృశ్యముల భావ ప్రపంచమున గల్పించి మనము నాకర్షించును. దేనికదియే మహోత్కృష్టము. ఇవి కల్పించు ఆనందము బ్రహ్మానంద తుల్యము - ఇక పాఠశాలకు పోవుదము రండు.

అ భ్యా స ము

i. ఈ క్రింది సంభాషణల నూహించి వ్రాయుడు :—

1. మనుష్యునకు ఏది ఎక్కువ ఉపయోగపడును. ఎద్దుల బండి, జట్కాబండి, సంభాషణ.

2. కలమా-కత్తియా - ఏది ఎక్కువ కార్యసాధకము. ఇరువురు మిత్రుల సంభాషణ.

3. కాకి - పంజరములోగల చిలుక - సౌఖ్యమును గూర్చి వీని ప్రసంగము.
4. కలము - పెనసలు - ఏది ఎక్కువ ఉపయోగ కరము - ఇరువురు బాలుర సంభాషణ.
5. ఊర కుక్క - పెంపుడు కుక్క - స్వేచ్ఛనుగూర్చి వీని సంభాషణ.
6. రైలుబండి - మోటారుబండి - ఇందేది మంచి ప్రయాణ సాధకము-ఇరువురు బాలికల సంభాషణ.
7. హరికేన్ లాంతరు-ఎలక్ట్రిక్ లైట్ (విద్యుద్దీపము)- వీని నడుమ జరుగు సంభాషణ.
8. గాడిద - గుఱ్ఱము - మనుజుని కుపయోగపడు రీతిని గూర్చి వీని సంభాషణ.

ii. ఈ క్రింది యంశముల గూర్చిన సంభాషణల నూహించి సంగ్రహముగ వ్రాయుడు :—

1. స్వప్నములు, 2. దయ్యములు, 3. తీరుబడికాలపు ఉపన్యస్తలు, 4. ముక్తి, 5. శక్తి.

iii. ఈ క్రింది యంశముల గుఱించి యిరువురు బాలికలకు గాని, బాలురకుగాని జరుగు సంభాషణ నూహించి వ్రాయుడు :—

1. పాఠశాల తనిఖీ, 2. పాఠశాలలోని ఆట పాటలు, 3. బాలభటోద్యమము, 4. పౌరసత్వ విధాన

ములు, 5. గణితముయొక్క ప్రాముఖ్యము, 6. చరిత్ర
యొక్క ఉపయోగము, 7. శాస్త్రాభివృద్ధి, 9. విశ్వ
మానవ ప్రేమ, 10. భారతీయ నాగరికత, 12. మత
ప్రాముఖ్యము, 13. నైతిక జీవనము, 14. అన్యోన్య
సహకారావశ్యకత, 15. ప్రజాపరిపాలనా విధానము.

iv. ఈ క్రింది వివాదాంశములగుర్చి వాదోపవాదముల
నూహించి వ్రాయుడు :—

1. నాటకము - సినిమా ఏ డెక్కువ ఉపయోగ
కరము, 2. చేతి ప్రరిశ్రమలు - యంత్ర పరిశ్రమలు
మన దేశమున ఏవి ఎక్కువగానుండవలెను, 3. వృత్తి
విద్య - కళాశాల విద్య - ఏ డెక్కువ వ్యాప్తినందవలెను,
4. కవులా - కర్షకులా - ఎవరెక్కువ సేవ చేయువారు
5. విద్యార్థుల శిక్షించుట, ఉచితమా, కాదా, 6. ప్రజా
పాలనమా - నియంతృత్వమా - ఏది మంచి పరిపాలనా
విధానము, 7. సమ్మెలుండవలెనా లేదా? 8. యోగి-
భోగి ఎవరెక్కువ యానంద మనుభవించుదు?

2. పత్రికలో సారస్వత గ్రంథ సమాలోచన

మా ది రి

..... తేది.

.....పత్రిక.

పేజి.

గ్రంథ సమీక్ష.

గ్రంథము... కథల సంపుటి... గ్రంథకర్త మహా
రాజశ్రీ... గారు. మూల్యము రు. 1-0-0. ప్రకాశకులు
..... అండ్ కో... పట్నము.

ఈ గ్రంథమును రచించిన శ్రీ... గారు ఆంధ్ర
భాషాభిమానులకు జిరపరిచితులు. 'జగమెఱిగిన బ్రాహ్మ
ణునకు జందెం బేలా?' యనురీతి వీరి రచనలగూర్చి విపులమగు
సమీక్షయనావశ్యకము కాగలదు.

ఈ గ్రంథమునందైదు కథానికలున్నవి. తొలికథ
పౌరాణికము, రెండవది చారిత్రకము, మిగిలిన మూడును
సాంఘికములు. పౌరాణికగాథయందు మేనక విశ్వామిత్రు
లకథ క్రొత్తరూపమును దాల్చి యాధునిక, సాంఘిక
సాంప్రదాయముల ననుసరించు చున్నది. ప్రాత సాంప్ర
దాయములయందు ప్రజల యాదరాభిమానములు నన్నగి

లుటవలన నూతనసాంప్రదాయములనె కథకు ముడివెట్టితి నని గ్రంథకర్త యపోద్ఘాతమున నుద్ఘాటించినాడు. ఆధునిక కథారచనలో నిదియొక యపూర్వకౌశలముగ గన్పట్టుచున్నదేమో! చారిత్రక, సాంఘిక కథావస్తువులు సమంజసములుగ నే యున్నవి.

పస్తూరచనయందే గాక కథకుడు పాత్రపోషణల విషయమునగూడ సర్వస్వాతంత్ర్యములను బ్రదర్శించినాడు. పాత్రపోషణప్రాతపద్ధతుల ప్రకారము గుణసూత్రనిర్వచన పూర్వకముగాదు. అనుభవైక వేద్యమై పదసంఘటనల యర్థగాంభీర్యము లందే యిమిడియున్నది. వ్యక్తుల చేతలబట్టి వారి గుణగణములు వ్యక్తపడునుగాని, వారిచేతలు వారిగుణనిర్వచనముల కుదాహరణలు మాత్రముగ నుండజాలవు. ప్రతి కథయందును నాయకనాయకుల యాదర్శములను వారివారి చర్యలు ప్రస్ఫుటములుగావించుచున్నవి.

రసపోషణవిషయమున గ్రంథకర్త తగిన జాగరూకత కపించినట్టు గన్పట్టదు. రసపోషణ సీరసముగాకున్నను పుష్టివంతము మాత్రము కాజాలదు. ఆయారసముల నుత్పాదించు వర్ణనశయ్యాను లింకను దగునభివృద్ధి గాంచవలసియున్నది. చారిత్రకకథయగు “సంయుక్త” యందు త్రండి కూతుల సంభాషణమాత్రము చదువరుల మనముల నాకర్షింపదగియున్నది. సాంఘిక కథాచికలంను వ్యర్థజీవి; భారత వనిత; అభినవకుంభకర్ణుడు, అను వానియందు ఆధునిక

యువకుల నిరర్థక కృషి, యువతుల యనుకరణజీవనములు, కార్మికుల మాంద్యము సూచింపబడినవి. వానిని సంస్కరించు మార్గములను మాత్రము రచయిత గుర్తింపజాల కుండెనని చెప్పక తప్పదు.

గ్రంథమున రచయిత వాడినభాష గ్రాంథికమా? వ్యావహారికమా? రెండింటి మిశ్రమమా? యను శంకల గలిగించుచుండును. పూర్వసాంప్రదాయముల నాదరించు పండితులను, స్వేచ్ఛాపరతంత్రులగు ఆధునిక రచయితల నందఱను మెప్పించుటకు గ్రంథకర్త యుద్దేశించెనేమో యను నట్లున్నది. ఇతరుల యభిరుచుల కొఱకు వక్తిగత రచనా విధానము, భాషావిశిష్టతమార్చి యనుకరణమార్గ మవలంబించుట మంచిమార్గముకాదని మాయభిప్రాయము.

కథారచనమునను, వస్తు, సాత్ర, రసపోషణల యందు భాషయందుగల యిలోపములు కొలదిగానుండినను మొత్తముపై గ్రంథము కొన్ని క్రొత్తపోకడలను గల్పించి హృదయముల నాకర్షించు నన్ని వేశములను గలిగియుండుటచేతను, రచయితకు పదములతో భావచిత్రములను గల్పించు భాషా శిల్పినై పుణ్యము కొంత యలవడియుండుటచేతను ఈ గ్రంథము ఆధునిక సారస్వతమున గణనీయమగు స్థానము నలంకరింప గలదనుటలో సంశయములేదు.

ఇట్లు,

ఒక భాషాభిమాని.

3. సారస్వత గ్రంథ విమర్శ

మనుచరిత్ర విమర్శనము

ఆంధ్రసారస్వత చరిత్రమున స్వర్ణయుగమనదగు రాయలయుగము లేక పూర్వప్రబంధయుగమున ఈ ప్రబంధ రాజము ఆంధ్రకవితా పితామహుడని ప్రసిద్ధిగాంచిన అల్ల సాని పెద్దన కవిచే రచింపబడినది. మనుచరిత్ర మన పెద్దనయు, పెద్దనయన శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలును మన భావ ప్రపంచమున సామ్రాజ్యరింపగలరు. వారి నిరువురను దలచిన “ఎదురైనచో దన మదకరీంద్రము నిల్పి కేలూత యొసగి యెక్కించు కొనియె”నను పద్యము తలపునకు వచ్చును. పెద్దనయందు రాయలకుగల గౌరవ మపారము. రాయల యాస్థానమున నప్రదిగ్గజములని వాసిగాంచిన కవి చంద్రులయందు పెద్దనపెద్ద ‘పెద్దనవలె కృతీచెప్పిన పెద్దన వలె అల్పకవిని పెద్దనవలెనా’యను నాలోచనలను గల్పించు పుప్రసిద్ధ ప్రబంధ కవీశ్వరుడు.

మనుచరిత్రలోని కథకు మారన మార్కండేయపురాణములోని సారస్వతమనువు వృత్తాంతము మూలము. మూలములో కొలది పద్యముల నిమిషినకథ, ప్రబంధమున వందల బాదగల పద్యపంక్తుల వ్యాప్తిగాంచినది. మారన గ్రంథమున నారంభమైన కథాప్రవాహము పెద్దన కవిత్వధారల సంభవృష్టిచేమహాప్రవాహమై గంభీరమై యొడ్లనొరయుచు బవహించు కవితావాహిని యైనది.

ఈ మహాప్రబంధమందలి వస్తువోషణమున కవిచా

తుర్యమున కంతగా తావులేదు. పాత్రపోషణయందు కవితన ప్రతిభను పూర్తిగా వెలయించినాడు. మనుచరిత్ర నెఱుంగని యాంధ్రుడరుదు. దానిని జదివిన పిమ్మట భావ ప్రపంచమున వరూధినీ ప్రవరాఖ్యుల సాక్షాత్కారమునందలి చదువఱియు సాధారణముగ గానరాదు. పెద్దన లేఖని యందే మహాత్మ్యమున్నదోగాని చిత్రకారుని ప్రతిభ, గాయకుని యమృతగానమహిమ దాని నాశ్రయించిన వనవచ్చును. అతడు చిత్రించిన వ్యక్తుల వర్ణనలు యావ్యక్తుల జీవప్రతిమలను సృష్టించుశక్తి గలవి.

“అపురి బాయకుండు మకరాంకశశాంక మనోజ్ఞ మూర్తి... ప్రవరాఖ్యుడలేఖ్య తనూవిలాసియై” యనుటతోడనే ప్రవరుడు మన యెదుట సాక్షాత్కరించును. అతడు నిశ్చయముగ నలేఖ్యతనూ విలసితుడే... ప్రవరుడు హిమగిరి తటంబుల సంచరించు నవసరమున “మృగమద విభవ ద్విగుణిత... మారుత మొలసెన్” అను లేగాలుల వాసన గొట్టిన మానినీ తిలకమగు వరూధినిని... తలోదరిన్” అను పద్యమున దనయెదుట సాక్షాత్కార మొనర్చు కొనినాడు ప్రవరుడు. ఈ సమావేశము సిద్ధుడొసగిన రసలేపన మహాత్మ్యమున గలిగినది. ఆసిద్ధునిది వజ్రకే మనము “మడిచినయొంటి కెంజడమూయమువ్వన్నె మొగము తోలు..... చేరెదదే హమాషధసిద్ధుడొకడు” అని పఠించి వాని సాక్షాత్కారమును మన మనోదర్పణముల గావించుకొనియే యుంటిమి.

శిల్పి తన యలితాకుడుల మనోహర రూపము సృష్టిం-
చురీతి పెద్దన తన పదముల వాడుకచే వ్యక్తుల సన్నివేశ-
ములను జీవకళలతో, సహజ గాంభీర్యములతో నాత్మోత్క-
రించు రీతి మనయెదుట జిత్రంపగలిగిరాడు. పదములతూగులొ-
మార్దవములొ, శయ్యలొ నొక విధమగు అమరగానము
స్ఫురించుటాశ్చర్యముగాదు.

కవిత్వరచనా కౌశలమున గురుశిష్యులగు పెద్దన,
రామ రాజభూషణుల సరిపోల్చుట యప్రస్థుత ప్రశంసకా-
నేరదు. ఇరువురును సుమారు సమాన ప్రతిభావంతులే.
శిష్యుడు కొన్నియెడల గురువునుమించి నట్లును, అట్టిశిష్యుని
గలుగు గురువు తన నిరుపమాన శక్తి నిల్పకొని నట్లును
మనము భ్రమపడుటయు నాశ్చర్యముకాజాలదు. పెద్దనకుగల
వస్తుపోషణా కౌశల్య మతని శిష్యునికృత్యమందు గానరాదు.
వసుచరిత్రయందు వస్తువివరణ మించుమించు అన్యమేమో.
రామ రాజభూషణుని కవితాశిల్పచమత్కృతులతని గురువు
గారి కృత్యమందంతగా గన్పట్ట జాలవు. వీరిరువురి కౌశలముల
తారతమ్యముల నిరూపణకై యొక్కవాక్యమును బల్కిన
జాలునేమో, పెద్దన జాతిరత్నములనేరి దామముగా గూర్చి,
నాయకమణిని సంధించి ఆంధ్రభాషాయోష కంఠము నలం-
కరించినాడు. ధన్యుడైనాడు. భట్టుకవి నవరత్నములను
కొల్లలుగా బంగారు పల్లెరముల నింపిదెచ్చి యాంధ్రభాషా-
రమణి శీర్ష్యముపై ద్రిమ్మరించినాడు!—ఇదియే వీరి తార-
తమ్యము.

4. సభా కార్యక్రమ, తీర్మానముల రచన

మాండ్లిక ప్రాథమికోపాధ్యాయసంఘ మహాసభ.

కార్యక్రమము

2—4—1948

ఉదయం 6-30 ప్రార్థన - పతాకోత్సవము.

7-30 ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షునిస్వాగతోపన్యాసం

8-15 విద్యావిషయక ప్రదర్శనమును తెలుచుట

9-15 కార్యనిర్వాహక సంఘ సమావేశము -
చిత్తు తీర్మానములు.

11-15 భోజనములు.

మధ్యాహ్నము 1-30 కార్యనిర్వాహక సంఘసమావేశము—
తీర్మాన నిర్ణయములు.

3-30 మహాసభ బహిరంగసమావేశము.

6-45 వినోదప్రదర్శనములు.

రాత్రి 9-30 నాటకప్రదర్శనము 'ఆంధ్రజ్యోతి'

మహాసభ బహిరంగసమావేశ కార్యక్రమము

3-4-48 3-30 దైవప్రార్థన.

- మధ్యా 3-45 అధ్యక్షనియామకము.
 హ్నము 4-30 అధ్యక్షుని ప్రారంభోపన్యాసము.
 4-30 ఇతరఉపన్యాసకులు.
 5-15 తీర్మానములు.
 6-45 వినోదప్రదర్శనములు.
 7-30 అధ్యక్షుని అంత్యోపన్యాసము.
 7-45 ముగింపు. అధ్యక్షునకభివందనసమర్పణము

తీర్మానములు.

1. జీవితావసర సరకుల ధరలు మితిమీరి పెరిగి నందున ప్రాథమికోపాధ్యాయుల కుటుంబసభ్యులను నూటి కిరువదిరూప్యముల చొప్పున నెక్కువచేయవలసినదని ప్రభుత్వమువారిని సభవారేక గ్రీవముగా కోరుచున్నారు.

ప్రతిపాదకులు (శ్రీ).....గారు

బలపఱచినవారు (శ్రీ).....గారు

తీర్మానమేకగ్రీవముగా నామోదింపబడినది.

2. పెద్ద పెద్ద పట్నములలో ఏబదిరూప్యములకు తక్కువ నెలజీతములుగల ప్రాథమికోపాధ్యాయులకు నెల కైదు రూపాయలచొప్పున ప్రతియుపాధ్యాయునకు ఇంటి అద్దెను ప్రభుత్వము వారేర్పాటు చేయవలసినదని యీసభ వారు కోరుచున్నారు.

ప్రతిపాదకుడు (శ్రీ).....గారు
బలపఱచినవారు (శ్రీ).....గారు

3. ఉపాధ్యాయుల పిల్లలకు పాఠశాలలలో నుచితముగా విద్యను గఱపు ఏర్పాటులను గావింపవలెనని ప్రభుత్వమువారి నీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు.

ప్రతిపాదకుడు (శ్రీ).....గారు
బలపఱచువారు (శ్రీ).....గారు

ఇ త ర తీ ర్మా న ము లు.

4.
5.
6.

సలము..... }
తేది..... }

అధ్యక్షుడు
మాండలిక ప్రాధమికోపాధ్యాయ
మహాసభ సమావేశము.

5. ఆ హాస్య న సంఘాధ్యక్షుని ఉపన్యాసము.

.....మాండిలిక ప్రాథమికోపాధ్యాయులసభా
సమావేశమును నేడీపురమున పురజనుల సహకారముతో
ఆహ్వాన సంఘమువారేర్పాటు చేయగలిగినారు. దీని నలం
కరింప మండలమున గల వివిధతరగతుల ప్రాథమికోపా
ధ్యాయులను కోరుచు మేముపంపిన ఆహ్వానప్రతికలనందు
కొని ఎన్నిపనులున్నను మా యందు దయయించి నేటి సమా
వేశమును జయప్రదముగా జరుపనిశ్చయించి వచ్చిన యపా
ధ్యాయ బృందమున కాహ్వాన సంఘము తరపున నా హృదయ
పూర్వక స్వాగతమునంద జేయుచున్నాను.

ఉపాధ్యాయ సోదరులారా! నేడు మనము మంచి
క్లిష్టసమయమున నిచ్చట సమావేశమైతిమి. 1947 ఆగష్టు
15-వ తేదీ నుండి మన భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము నంద
గలిగినది. స్వాతంత్ర్యభానూదయముతో భారతీయసంఘ
మున నూతన వికాసముగలిగినది. ప్రజల, రాజకీయ, ఆర్థిక,
సాంఘిక, నైతికజీవన విధానములందు మార్పులురానున్నవి.
అన్ని మార్పులతోబాటు జాతీయ విద్యావిధానమునగూడ
నవసరములగు సంస్కరణములు గావింపబడుచున్నవి.

స్వతంత్ర భారత భావిపౌరులను దయారూచేయుపని ముందుగ ప్రాథమికోపాధ్యాయుల విధికృత్యమైయున్నది. పవిత్రమగు నీ భాధ్యతను జయప్రదముగ నిర్వహించి జాతీయ అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని దేశమునకు గడించుభారము వీరి భుజాస్కంధముల పై బడినది అట్టి శాధ్యతను నిర్వహించు నవసరమున ఈ యుపాధ్యాయులు కొన్ని హక్కులను గల్పింప ప్రభుత్వము వారిని పౌరులనుగోరుట యసమంజసముకాదు.

ఇట్టి పరిస్థితుల సందర్భమున జరుగు సమావేశమున కధ్యక్షుల వహించి, విద్యాధికులు ననుభవశీలురు నగుటచే తమ యమూల్యమగు సలహా నిచ్చి యుపాధ్యాయుల తేర్పరచిన కార్యక్రమమును జయప్రదముగ నడిపించి సభవారు చేయ తీర్మానములను ప్రభుత్వమువారి కందచేయు విధానముల గల్పింప, మన కందఱకు జిరపరచితులును, మాండలిక విద్యావిశారదులగు వారిలో నొకరై యపర శారదావతారమనదగు మహారాజశ్రీ.....పంతులుగారిని అధ్యక్ష పీఠము నలంకరింప మీ యందఱి తరపున నేను వందనపూర్వకముగా గోరుచున్నాను. (కొందఱు సభ్యులు తీర్మానమును బలపఱుప హర్షధ్వనుల నడుమ శ్రీ.....గారు అధ్యక్షపీఠము నలంకరింతురు. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు వారిని పుష్ప మాలాలంకృతులుగ నొనర్ప అందఱును తిరిగి హర్షధ్వనుల గావింతురు.

అంతట సభాకార్యక్రమ నిర్వహణ మారంభమగును.

6. వీడ్కోలు వినతి పత్రిక సమర్పణ

పట్టణ ప్రభుత్వ బౌద్ధశాలయమున ప్రధాన భిష
గ్వరులగు మహా రాజశ్రీ గారికి

పట్నమునకు బదిలీకాబడిన సందర్భమున పుర
ప్రముఖులు శ్రీ డాక్టరు గారికి వీడ్కోలు సన్మానముల
గావించునప్పుడు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు వీడ్కోలు వినతి
పత్రిక నర్పించును.

వీడ్కోలు వినతి పత్రిక

పౌర మహాశయులారా! నేడు మనము మన పట్టణ
ప్రభుత్వ బౌద్ధశాలయందు సుమారు మూడు సంవత్సర
ములనుండి పనిచేయుచు, పురములోగల ప్రజలను, ఆ బాల
గోపాలమును తమ యాదరణలచేతను, అమృత హస్తముల
చేతను ప్రజల జాడ్యములను, భాధలను నివారితములగావించి
నేడు...పట్నమునకు బదిలీకాబడి రెండు చూడు రోజులలో
సకుటుంబముగ నీనగరమును వీడి వెడలనున్నారు కావున
వారియందు మనకుగల యాదరాభిమానములకు దార్శాణ
ముగ ఈ వినతి పత్రమును వారికి మీయందటి తరపున సంద
జేయుచున్నాను. ఈవినతి పత్రమును జదివి వినపించెద. దీనిని

సావధానముగా విని యనుమతింతురేని వెంటనే మన మిత్రులగు శ్రీశాస్త్రి గారికి దాని నందజేసెదను.

భిషగ్వర మహాశయా! మీకిదే మానమస్కృతులు. తమరు మా పట్నమున కరుదెంచి సుమారు మూడు సంవత్సరములైనది. ఈ మూడువత్సరములు, మూడు నెలలు, కాదు కాదు, మూడు గంటలుగ గడచి పోయినవి. మీ వాత్సల్యము మందిరముల దిరుగు మహాభోగికిని, మట్టి పాకయందు మంచమునైన లేక నేలమీదనే పరుండి తమ రిచ్చిన ఔషధముల సేవించు బీదవానికి నొక్కవిధముననే యనుభవయోగ్యమైనది. మీ చిరునగవులు, ధైర్యము గొలుపు మాటలు, మీచేతి చలువ రోగుల కమృతప్రాయములగు ఔషధములై వారి జాడ్యములను చాలవఱకు మాన్పగలిగినవి. మీ యోద్ధనకు, మీ నేర్పునకు, మీ సాధన సంపత్తికి వైద్యశాస్త్ర వైజ్ఞానిక ప్రతిపత్తికి మా జోహారులు. మా యాషఢశాల నలంకరించు యభివృద్ధియే వీనికిదగు తార్కాణము. పెక్కు గ్రామముల నుండి రోగులువచ్చి వివిధశస్త్ర చికిత్సల బాధల నివారింప జేసికొని వెడలుచుండుట మీ మానవసేవా పరాయణత్వమును ప్రకటించును.

చేత కాసైనలేని పేదవా డర్ధరాత్రింబున దనయింట బాధపడువారల బాధల నివారింపుడని మిమ్ము ప్రార్థించి నిద్రనుండిలేచి విసుగుదల నొకించుకేని గనపఱచక,

చిరునగవున వెడలి, వారి బాధల మాన్పి, వారి కృతజ్ఞతా సూచకములగు విశాల దృక్కులే వారిచ్చు కాన్కలుగ వారి భక్తి పూర్వకపు టంజలులే వారిచ్చు ఆశీస్సులుగ భావించి నిర్మల హృదయములై నిష్కామ కర్మ నొనర్చు యోగ్యుండవు నిన్నెట్లు మఱచువారము.

మహాశయా ! మాయాపదశాలయందు మీ యుత్సాహ ఫలితముగ నిర్మింపబడిన నూతన చికిత్సా మందిరము, రోగుల విడిది మందిరము మీ పేరు నిచ్చట చిరస్థాయిగ నొనర్చి సతతము మిమ్ము మాకు జ్ఞాపకమునకు దెచ్చు అనురాగ చిహ్నములు. మీ వియోగమున మా హృదయకమలము లొకించుక ముకుళితములై నను, మీ రిచ్చటనుండి పెద్ద యుద్యోగముపై పెద్ద నగరమున మానవ సేవ యొనర్ప నేగు కతన మాయా మోదమును భక్తివాత్సల్యములను ఆనందాశ్రుల రూపమున బ్రదర్శింపు చున్నాము. మమ్ముల నెప్పుడును మఱువవలదని గోరుచు మీకు పరమేశ్వరు డాయురారోగైశ్వర్యముల నిచ్చుగాక యని ప్రార్థనల నొనర్చుచు ఈ వీడ్కోలు వినతి పత్రము నర్పించువారము. కైకొన ప్రార్థితులు. ఇక సెలవు (హృద్ధనులు).

7. పౌరస్వత్వ హక్కులకొరకు ప్రభుత్వమునకు మహజరు.

తాలూకా, మాండలికాధికారుల ద్వారా...పట్టణ పౌరులు రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారికి పంపుకొను మహజరు విన్నపములు.

మహాశయులారా !

మా పట్టణము నేడు పౌరస్వత్వ సౌకర్యములేవియు లేక, అన్ని విధముల వెనుకబడియుండుటచే నభివృద్ధిగాంచ లేక మా దౌర్భాగ్యస్థితిని వెల్లడి చేయుచున్నది. ముప్పది వేలమందిగల యీ పట్టణమున పౌరులను దిలకింతుమా ? నూటికెనుబదిమందికి గొంచెముపైగా నిరక్షరాస్యులు. జీవ యాత్ర నడుపు విధానము నెఱిగిన వారయ్య లోకజ్ఞాన మున పూజ్యులు. పట్నమున నొకయున్నత పాఠశాల గలదుగాని దానియభివృద్ధికై యిటు పౌరులు గాని అటు ప్రభుత్వమువారుగాని యుదాసీనభావమును బ్రకటించుచు సహాయపడకుండుటయు మాదురదృష్టమే ! వేయిమందికి తక్కువగాకుండ నుండవలసిన విద్యార్థులకు మారుగ ఈ పాఠశాలయందైదువందలు మాత్రమే విద్యార్థులుండుట ప్రజలకు విద్యయందుగల యాదరాభిమానములను వ్యక్త బ్రతుపగలదు.

పౌరుల విద్యాజ్ఞానముల నటుంచి వారి జీవన విధానములను గమనింతుమా వీరాదిమనివాసులతో లెక్కింపదగిన వారుగాని యిరువదవశతాబ్ద వాగరికతకర్తృలుగారని తెలియగలదు. వీధులు విశాలములుగావు. గృహనిర్మాణము నొక పద్ధతి ననుసరింపలేదు. బాటలప్రక్క కాలువలు చెత్తతోడను చెడునీటితోడను, గూడి దుర్గంధభూయిష్టములుగా నున్నవి. ప్రతిదినము వీని పారిశుధ్యమునకై యేర్పాటు జరుగలేదు. త్రాగునీటిని సరఫరాచేయు మాపట్టణములొని చెరువులు నిర్మలనీటి జలాశయములుగావు. వానికితగిన రక్షణలేకుండుటచే అజ్ఞానులగు పౌరులు వానియందు స్నానములనుచేసి వానిని పాడొనరించుచున్నారు. గృహ పారిశుధ్యము, పరిసర పారిశుధ్యము, బాటలపారిశుధ్యము పానజలపారిశుధ్యము ప్రధమములగు పౌరస్వత్వము నలవఱచు ప్రాథమిక సూత్రములు. వీనిని నేర్చుటకై మా పట్టణమున నొక పౌరస్వత్వబోధన కేంద్రము నేర్పరచిరిగాని ఉన్నత పాఠశాలయందుగల కేంద్రము దీనికి గొంతయుపయోగపడు యేర్పాటులను గావింపగోరెదము.

మా పట్టణాభివృద్ధికై ప్రభుత్వమువా రాదర్శ పూర్వకమగు నొకవయోజన పాఠశాల, ఉచితపుస్తక భండాగారము మంచి రేడియో యంత్రము, ప్రజలలో పౌరస్వత్వ నిర్వహణము, విజ్ఞాన బోధల కుపయోగపడు సినీమా ప్రదర్శనములను యువకుల శరీర వ్యాయామాభి

పౌరస్వత్వ హక్కులకొరకు ప్రభుత్వమునకు మహజరు 93

వృద్ధికై వారి కుపయోగపడు బహిరంగములగు ఆట స్థలములను స్థాపించవలసియున్నది.

ఉన్నతపాఠశాలను పౌరస్వత్వశిక్షణ కేంద్రముగాను, విజ్ఞాన కేంద్రముగాను నుండు రీతి దానికివలయు సౌకర్యములను ప్రభుత్వమువారి యర్పాటు చేయవలసియున్నది. పౌరులయారోగ్యాభివృద్ధికై పట్టణ పారిశుధ్యమునకై దగు ఏర్పాటులు, త్రాగునీటిని రక్షణ విధాన మార్గములనుసరించి కొళాయిల మూలమున ప్రజలకందజేయు ఏర్పాటులను ప్రభుత్వమువారిమోదింపవలసి యున్నది.

ఇట్లు,

పట్టణము... }
తేదీ..... }

...పట్టణ పౌరులతరపున,
సాంఘిక సేవాసమితి కార్యదర్శి.

8. గ్రామపునర్నిర్మాణ కార్యక్రమము సాగించుటకై పౌరసభవారు
అధికార, అనధికార సహకారముల నపేక్షించు మహాజను

మద్రాస్ ఆంధ్ర ప్రతిక

సంపాదకునకు — లేఖ

అయ్యా!

గ్రామ సేవయే స్వతంత్రభారత రాష్ట్రసేవ, గ్రామ
సాభాగ్యమే భారతదేశీయ సాభాగ్యము, భారతజాతి గౌరవ
ప్రతిష్టలను నిలిపి, ప్రాచీనదేశీయ వైభవమును కీర్తినిను
పండింపజేయుగలుగు సాధనమే గ్రామపునర్నిర్మాణ కార్య
క్రమము. ఈ కార్యక్రమమున సాంఘిక, ఆర్థిక, నైతిక,
వైజ్ఞానిక విషయములందు గ్రామస్థుల యభివృద్ధికి దోడ్పడు
టకు విధానములు సూచింపబడుచున్నవి.

సాంఘికముగ వీరియభివృద్ధికి దోడ్పడునవి పారిశు
శ్యము, విద్య, వైద్యసహాయము, పౌరస్వత్వ నిర్వహణ
సౌకర్యములు - గ్రామమున గృహనిర్మాణమొక నియమిత
పద్ధతిపై జరిగి విశాలములగు బాటలు, మురికినీటి కాలువల
పారిశుధ్యము, మంచి పానజల సరఫరా విధానము నుండ
వలసి యున్నది. స్థానిక యూనియను సంఘమునకు దగు
ధన సహాయమొనర్చి వీనిని సాధింప ప్రభుత్వాధికారులును,

పురప్రముఖులగు వర్తకులు, భూస్వాములు, మొదలగు అనధికారులుకూడ తోడ్పడ ప్రార్థితులు.

వైద్యసహాయమునకై గ్రామమున సుచితముగ నౌషధముల నిచ్చు ఔషధశాల, ఒక పశువైద్యశాల, ఒక శిశుపోషణ కేంద్రమునుండవలయు. మరియు గ్రామమున నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యనొసగు ప్రాథమిక పాఠశాలయొక్కటి వార్ధావిధానమున స్థాపింపబడవలసియున్నది. వయోజనులలో నూటి కెనుబదిమంది నిరక్షరాస్యులగుటచే వారికి చదువు, వ్రాత లోకజ్ఞానము బోధించుట కొక వయోజన విద్యానిలయము స్థాపితము కావలయును. ఇందును, ప్రాథమిక పాఠశాలయందునుగూడ విద్యాబోధన ఆధునికదృశ్య-శ్రవణ పూర్వకవిధానముల నవలంబించు విధానము ననుసరించవలెను. ఈ విధానమునకై గ్రామ రేడియో యంత్రము, గ్రామ సినిమాయంత్రము కావలసియున్నవి.

ఇక గ్రామముయొక్క ఆర్థికాభివృద్ధికి వలయు సాధనముల గనిపెట్టవలసియున్నది. గ్రామస్థుల ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయమగుటవలన దానియభివృద్ధికై ప్రభుత్వము వారు కర్షకులకు నీటి సరఫరా సౌకర్యములను కలుగజేసి, మంచి విత్తనములను, ఎరువులనిచ్చుచుండవలెను. చెంత గల నది జీవనదిగాకుండుటచే దాని కడ్డుగ ఆనకట్టకట్టి నీటిని పూన్చి దానిని పంటభూములకు కాలువల వెంబడి పంపవలయును. నదీజల మందుబాటులో లేని భూములకు

ప్రభుత్వ ధనసహాయమున ద్రవ్యబహు నూతులనుండి నీరంద వలయును. వ్యవసాయదారులకు తీరుబడి సమయములలో నొక యుపవృత్తిగా నూలువడకుట, మగ్గములపై బట్టల నేత నేర్పవలయును. చెఱుకుతోటలున్న బెల్లము తయారు చేయుట బ్రబలగలదు.

ఈ రీతిగ గ్రామపునర్నిర్మాణమున ప్రజలు, అధికార అసాధికారుల సహకారముతో బనిచేసిన మంచి లాభములు కలుగుననుటకు సందియములేదు.

సంపాదక మహాశయా ఈ విజ్ఞప్తిని తమ ద్వైనిక పత్రికయందు ముద్రింపించి ప్రచురింప గోరుచున్నాను.

ఇట్లు,

.....సంతకం

గ్రామపునర్నిర్మాణ సంఘ కార్యదర్శి.